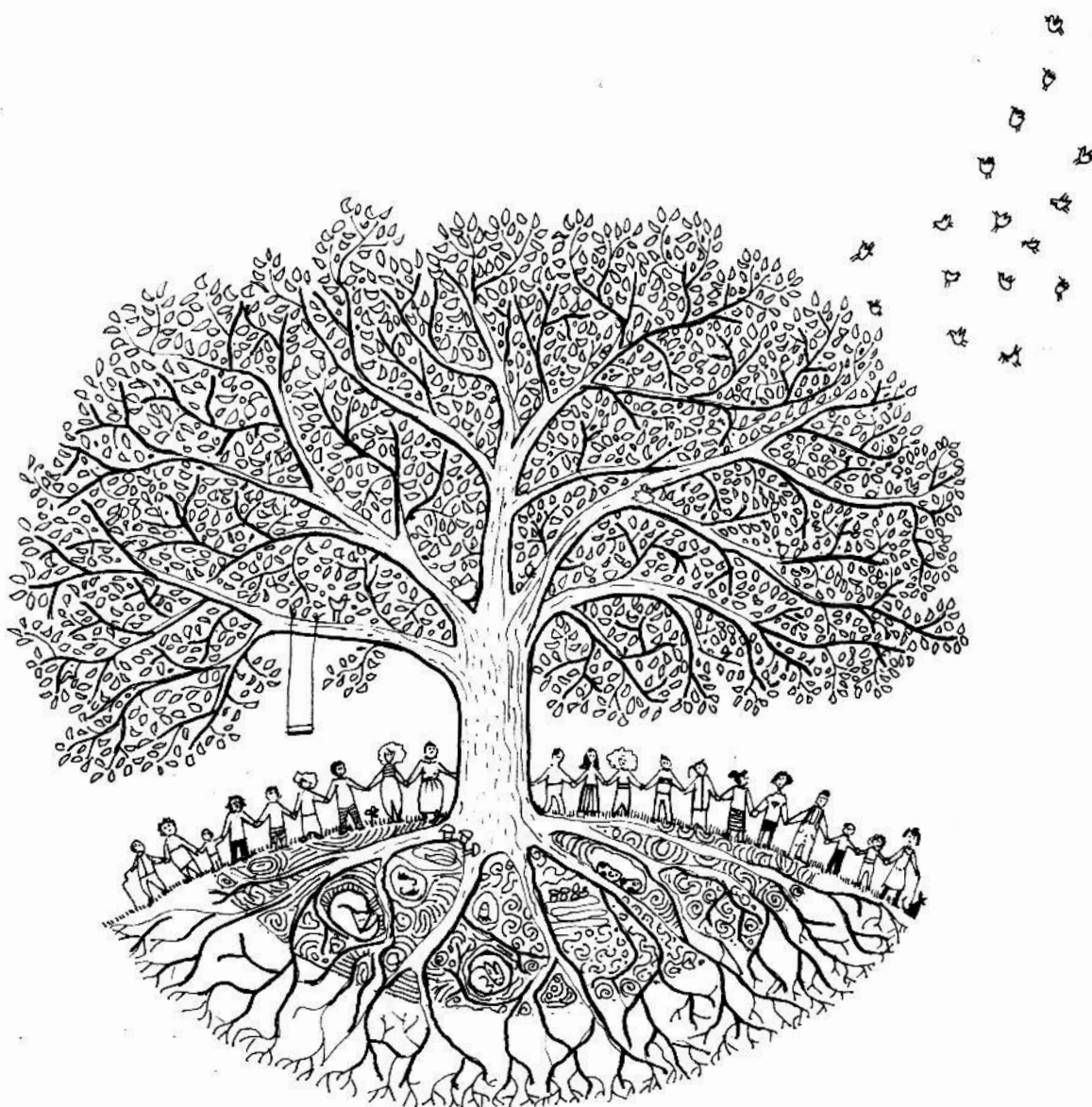

KISKÖZÖSSÉGI PERMAKULTÚRA

ÁTALAKULÓKNAK ÉS ÉBREDŐKNEK

Képzői segédlet egy négy napos tervezői és
gyakorlati tanfolyam lebonyolításához

Szerzők: Baranyai Vítália, Bérces Dóra, Kardos Etelka, Kispitye Attila
Szerzői jog tulajdonosa: Védegylet Egyesület, Magyar Permakultúra Egyesület
Tördelés és grafikai munka: Novotny Dóra, Sall Fanni
Lektorálta: Farkas Judit, Pásztor Kriszta

Kiadó: Védegylet Egyesület
Felelős kiadó: Újszászi Györgyi, főtktár
Cím: 1192 Budapest, Esze Tamás utca 32. fszt. 4.
Telefon: +36-1- 237-60-20
E-mail: iroda@vedegylet.hu
Weboldal: www.vedegylet.hu, kozossegek.atalakulo.hu,
www.permakultura.hu, www.permaforum.hu/permaforum/
Nyomda: Hurrikan Press <https://www.facebook.com/hurrikanpress/>
A kiadvány a környezetbarát risograph nyomdai eljárással készült, újra papírra nyomva, 20 példányban.

2017

© CC BY-NC-SA HU (Nevezd meg! - Ne add el! - Így add tovább! <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/hu/>)

Ha a képzési anyag bármelyik részét használni szeretnéd, a szellemi termék tulajdonosával (MAPER, Védegylet) egyeztess!

A kiadványt a Védegylet Egyesület és a Magyar Permakultúra Egyesület hozta létre, a Fókuszban az élelem-földtulajdon-klíma kapcsolata - a természeti erőforrások fenntartható kezelésére és az élelemhez való emberi jog európai támogatására történő mozgósítás DCI-NSA ED/2014/338-396 projekt keretében.

TARTALOMJEGYZÉK

A kiadvány célja	4-6
A permakultúra, az Átalakulás és az étel-miszer-önrendelkezés röviden	7-10
Permakultúrás szemléletű oktatás, tanulási-tanítási stílusok	11-14
Órarend minta	15
A blokkok leírása (óravázlatok)	
1. Ismerkedés	16-22
2. Alapok, etika, elvek	23-29
3. Megfigyelés, elemkeresés	30-33
4. Közösségi társadalmi rendszerek	34-37
5. Rendszerszintű kapcsolatkeresés	38-41
6. Zónák, szektorok, mintázat	42-45
7. Térképezés elmélete és módszerei	46-49
8. Tervezés folyamata, eszközei	50-51
9. Tervezési feladat	52-54
10. Tervezés	55
11. Tervek prezentációja	56
12. Gyakorlati feladat a tervezés alapján	57
13. Helyszínhez alkalmazkodó elmélet	58-63
14. Helyszínhez alkalmazkodó gyakorlat	64-72
15. Láthatatlan struktúrák	73-75
16. Hogyan tovább? Lezárás	76-77
Játékok (energizer, közösségépítés stb.)	78-85
Tanfolyamszervezés, ellenőrzési listák	86-87
Útmutató regisztrációs űrlap készítéséhez	88-89
Irodalomjegyzék	90
Zárszó	91

A KIADVÁNY CÉLJA

Ez a képzői segédlet abban kíván segítséget nyújtani, hogy te magad is tarthass permakultúra képzést. A tananyag, amit összeállítottunk, bepillantást enged a permakultúra alapjaiba, de elsősorban nem a kertészeti vonalra koncentrálna (ahonnan az irányzat is kiindult), hanem átfogóbb

kép átadására törekszik. Azt igyekszik bemutatni, hogyan tudod a mindennapjaidat, a közösséged és a saját életed ezen elvek mentén megtervezni és lépésről-lépésre megvalósítani.

A tantervet egy megszokott, két napos bevezető permakultúra képzéshez képest négy naposra bővítettük, hogy elegendő idő jusson a közösség építésre, és egy teljes nap a tervezésben való elmélyülésre és annak gyakorlására.

De kik hozták létre az anyagot??

Nos, a permakultúrában járatos emberek és az Átalakulás elvei szerint tevékenykedők, illetve olyanok, akik mindkét terepen otthonosan mozognak.

Akkor név szerint is:

aki a hazai permakultúrák élet egyik vitális szereplője, a permaforum.hu tár-salapítója

a Magyarországi Átalakulást Támogató Csoport tagja, az Átalakuló Kecskemétért mozgalom alapító tagja. Az átalakulós képzések motorja és lelke

úgyszintén a korai időszakok óta vállal szerepet a téma meghonosításában, a Magyar Permakultúra Egyesület elnökeként, illetve az önkéntes alapon működő Magyarországi Átalakulást Támogató Csoport (MÁKT) tagja

PDC-t (Permaculture Design Course) végzett permakultúra oktató, csakúgy, mint az előző három hölgy

A tananyag nem jött volna létre, ha nincs egy pályázat... és akkor se, ha a Védegylet Egyesület (<http://vedegylet.hu/rolunk/>) nem nyer.

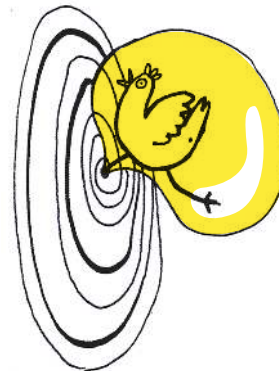
Külön szerencse, hogy az egyesület egyik tagja, [Tracey Wheatley](#) az Átalakuló Kisközösségek bábája, régóta igazgatja az átalakulás sorsát Magyarországon, s a tudatalattijában fel-felbukkant egy kép, mely szerint a permakultúrával külön-külön utakon foglalkozók, illetve az átalakulással bíbelődők összehozhatnának közösen valami egyedit.

Nos, ez történt: hónapokig tartó munka vette kezdetét a [Magyar Permakultúra Egyesülettel](#) együttműködve, melynek egyik állomása ez az e-tananyag. Korántsem a végállomása...

Út a jövőbe

Merthogy a képzés néhány teszten már keresztülment, de mindig lehet hovatovább fejleszteni. Erre hívunk meg minden oktatót és tanfolyamon résztvevőt, akinek kedve van hozzá. Pont ezért hagytuk nyitva a lehetőséget az elektronikus anyaggal – hogy csiszoljuk közösen! Az éppen aktuális állapotot le lehet tölteni, ki lehet nyomtatni és használni! Erre buzdítunk mindenkit, mert szerintünk is a megosztás lesz a jövő zenéje, nem pedig a birtoklás. Használjátok szabadon!

Kiknek szántuk?

Azoknak, akik szeretnének tanítani e témakörben.

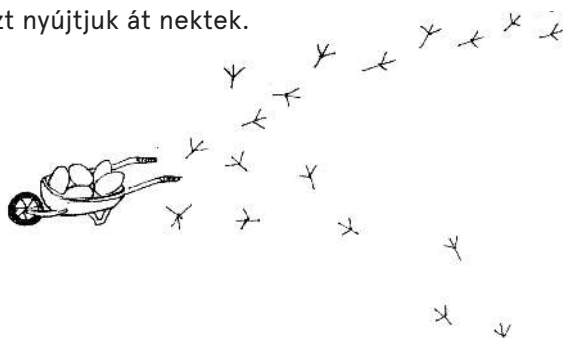
Elsősorban azoknak, akik már elvégezték a kétéhetes PDC-t (Permaculture Design Course), hisz a permakultúrák berkeiben van egy íratlan szabály: aki megkapta az oklevelét, csak az oktathat onnantól permakultúrát. Az újdonsült képzőknek kiindulási pontot adhat, gyakorlottaknak pedig új ötletekkel szolgálhat az anyag.

Azért van egy olyan dédelgetett álmunk is, hogy ne csak a fehér középosztály passziója legyen ez a sportág. Úgyhogy ha van valaki, akit pusztán az anyagi lehetőségei akadályoztak meg abban, hogy megugorja a szintet (a PDC-re céloztunk), de amit lehetett elolvasott-megnézett már, sőt az életben is alkalmazza a módszereket, akkor vegye fel velünk a kapcsolatot és összehozzuk egy permakultúrát végzett képzővel, akivel együtt tarthat tanfolyamot, vagy segítünk eljutni egy PDC-re. Hogy a káposzta is megmaradjon.

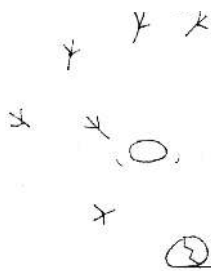

Mit szeretnénk átadni?

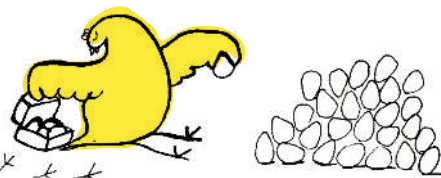
Természetesen minden tudásunkat és egy csomó segítséget...De azért határt kellett szabnunk – már csak az időkorlátok miatt is. Egyelőre húztunk egy vonalat, mi férjen bele a "csomagba" és azt nyújtjuk át nektek.

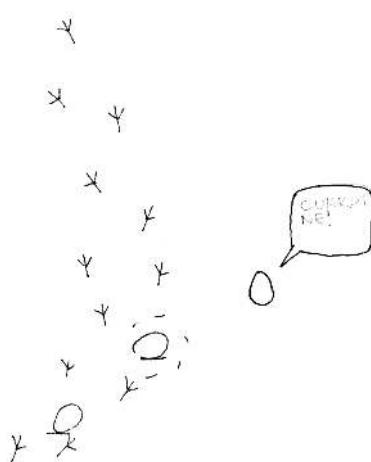
A négynapos tananyagot igyekeztünk megtűzdelni sok gyakorlattal, az elméletnél pedig szem előtt tartottuk, hogy lehetőleg minél több legyen benne a mindennapokban is használható módszer. A kettő arányát pedig úgy tartottuk jónak, ahogy mondjuk egy jó lecsó összeáll: a paprika az elmélet, a feleannyi paradicsom a gyakorlat. A hagyma pedig a játék. Hogy rizsszel, tojással vagy galuskával dúsíttjátok, raktok-e bele cukrot vagy inkább sós lesz, ez mind rajtatok múlik. Nincs tehát vad szigor, ez inkább egy alap, amit ti öltöztethettek fel és alakíthattok a résztvevők habitusához.

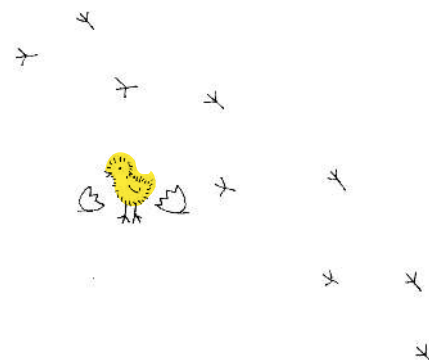
Aztán vannak témák, ahová melléeltünk jegyzetet, ezt oszthatjátok ki a résztvevőknek, hogy odahaza emlékezzenek arra a sok okosságra, ami elhangzott. Illetve melléeltünk még játékleírásokat, és a terepgyakorlatokhoz egy-két kidolgozott témát (talaj, erdőkert), de persze ha inkább szeretnétek kulcslyukágyást, komposztot összerakni vagy házi bioszén készítő berendezést vagy rakétakályhát építeni, hát nosza! Létrehozunk még online elérhető segédanyagokat is, mint például kártyák, vagy képanyagok, amelyek az alapelvek tanításához, vagy praktikák szemléltetéséhez használhatóak.

Ez egy bőrönd, ami tartalmaz olyan dolgokat, mint amit nyaraláskor az útibatyú: amilyen a fogkefe, a hajómenetrend és a parfüm. Azaz szükséges, fontos és kellemes holmikat.

A bőrönd tartalmazza az általunk megálmodott tananyag kidolgozott részleteit, melyeket blokkokba osztottunk. A blokk forgatókönyvén túl kaptok egy óravázlatot, és egy témavázlatot, amelyben bővebben leírjuk az adott részből a gondolatainkat, főleg ha nem fértek bele az óravázlatba.

A PERMAKULTÚRA, AZ ÁTALAKULÁS ÉS AZ ÉLELMISZER- ÖNRENDELKEZÉS RÖVIDEN

Permakultúra

A permakultúra egy ökológikus alapokon nyugvó életmód megtervezésének módszertana. Alapvetése, hogy a természet mintáit és törvényszerűségeit követve olyan életet, otthont, kertet, közösséget és üzleti vállalkozást tudunk teremteni, ami minden élet előnyére válik, regenerálja a Földet és társadalmilag igazságos.

A koncepció a hetvenes évekből az ausztrál Bill Mollisontól ered. Mollison így fogalmazta meg a permakultúra lényegét:

"A természetes rendszerek sokféleségével, stabilitásával és rezilienciájával rendelkező, mezőgazdaságilag produktív rendszerek tudatos tervezése és fenntartása. A táj és az emberek harmonikus integrációja, ahol az élelemet, energiát, menedéket és más anyagi és nem anyagi szükségletet fenntartható módon elégítünk ki."

Mollison a környezet pusztulása és az emberi civilizáció romboló tevékenysége késztette a megoldás keresésére. Az elmélet kidolgozásában diákja, David Holmgren működött közre, aki rendszerelméleti összefüggésekkel is alátámasztotta a permakultúra létjogosultságát. A permakultúras elvek mentén kialakított gazdaságok a növényeket, állatokat, tájakat, szerkezeteket és az embereket olyan együttműködő, szimbiotikus rendszerbe integrálják, ahol az egyik elem terméke a másik elem szükségleteit elégíti ki.

Permakultúra Magyarországon

Magyarországon egy szűk csoport, az informális Magyar Permakultúra Szövetségből megalakult Magyar Permakultúra Egyesület (MAPER <http://permakultura.hu/rolunk>) foglalkozik a permakultúra holisztikus szemléletének terjesztésével. Az Egyesület tagjai rendszeresen találkoznak egymás gazdaságaiban, ahol bemutató telephelyek létrehozásán dolgoznak.

Több más, online csoport is működik (pl. a facebookon), amelyek főleg a permakultúra kertészke-déssel kapcsolatos vonatkozására koncentrálnak. A 2011-ben létrejött Permafórum egy olyan online platform és közösség, ami a permakultúra minden tárgykörével foglalkozik. Az évek során a magyar nyelven elérhető permakultúrás irodalom legszélesebb tárházává vált nagy részben gyakorlati tapasztaltokra alapozva.

Átalakulás

A nemzetközi Átalakulás Mozgalom (Transition Movement) 2005-ben kezdte szárnyait bontogatni, egy energikus, mosolygós brit pasas, Rob Hopkins kezdeményezésére. Ma már a világ minden kontinensén megtalálhatóak azok a közösségek, akik tagjai a rendszernek, talán Eurázsia-
ában van egy nagyobb fehér paca, amely még érintetlen ezügyben.

Hogy mit akarnak az Átalakulók? Természetesen világbékét. De komolyra fordítva a szót, inkább abban hisznek, hogy a világot új alapokra kell helyezni, mégpedig lakóközösségi alapokra, amelyek létrehozásához és működtetéséhez olyan sima hétköznapi emberek kelljenek, mint te meg én.

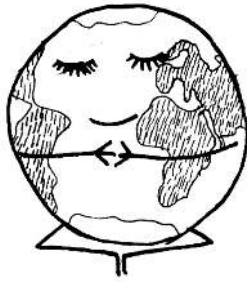
A kis, helyi közösségek képesek megfogalmazni, mire van szükségük és ezt hogyan tudják elérni közösen a fenntart-

ható energiától az egészséges élelmszerig. Az a sokszínű tudás, melyet a tagok belevisznek a nagy közösbe, rugalmassá és erőssé teszi őket (ezt jelenti az a varázsos reziliencia szó).

Mondjuk ki azért: a közösség működtetése nem egy diadalmenet. Vannak benne mélypontok, elakadások, sőt olykor fuccsba is mennek kezdeményezések. Ettől életszerűek. De a tagok igyekeznek mindent megtenni, hogy a dolgok jó irányba menjenek. Például a csoportsegítés nélkül aligha történik megbeszélés, találkozó, illetve az önszerveződés kultúrájából a lehető legtöbb jót igyekeznek használni a pozitív megközelítéstől a demokratikus döntéshozáson át a közös felelősségvállalásig.

Az Átalakulás Mozgalom ahhoz ad ajánlásokat, hogyan érdemes a szomszédságunkkal belevágunk a közösséggé formálódásba, illetve hogyan szövetkezhetünk hasonló szemléletű csapatokkal, hogyan oszthatjuk meg egymással a tapasztalatainkat.

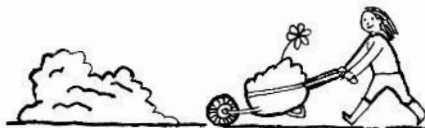
A rendszer nagyon kedves, egyszerű és szerethető. Nem hirdeti magáról, hogy tudja, hol a bölcsek köve, viszont ösztönöz arra, hogy hidd el: a világot tényleg meg tudod változtatni, te és a szomszédaid, csak bele kell vágni.

A többi majd jön magától.

És hogy a közös nevezőről is szó essék: Rob, az alapító egyebek közt permakultúra oktató és a közösségi rendszerét is ennek szellemében gondolta végig.

Azaz: ha egy jól működő világot szeretnél, álmodd meg a körülötted lakókkal, tervezzétek meg és apró lépésenként valósítsátok meg!

Ha van egy terved, amely egész jónak és elég biztonságosnak tűnik, hát vágj bele most!

Legyen az egy magcserebere meghirdetése, komposztáló program, bevásárlóközösség összehozása, rakétakályha építés vagy éppen szomszédsági közös evések, esetleg kalácsa megszervezése.

A hazai Átalakulásról dióhéjban

Az első átalakulós elvek szerint működő lakóhelyi közösség létrejött és az országos hálózat megszületése közt jó tíz éve telt el. Ha úgy tetszik tyúklépésekben – másfelől nézve öles léptekkel haladt a folyamat, melynek alapját helyi szinten szabadidejükben munkálkodó emberek adják. Közülük többen alkotják a Magyarországi Átalakuló Közösségeket Támogató Csoport keménymagját. A cél, a szemük előtt lebegő vezércsillag az, hogy az országban szerteszét működő csapatok tudjanak egymásról, adják át tapasztalataikat egymásnak és ügyesedjenek a témában. Ehhez találkozókat, képzéseket szerveznek, honlapot üzemeltetnek (<http://kozossegek.atalakulo.hu>), illetve közösségi felületet biztosítanak.

A hazai átalakulás legnagyobb ereje talán két dologban rejlik: a hálózatot alkotó közösségek sokszínűek és valódi ember kapcsolatokon alapulnak. A kis magyar átalakulós „család” tagjai közt éppúgy találni városi értelmiségi közösségi kertészeket, mint falusi másként gondolkodókat vagy szegregátumban élő és tevékenykedő romákat, tanyasi közösségeket.

Élelmiszer-önrendelkezés Magyarországon és a nagyvilágban

Az élelmiszer-önrendelkezésről, történetéről részletesen olvashattok a Védegylet (<http://vedegylet.hu/elelmiszer-onrendelkezés/>) válogatásában. Amit itt fontosnak tartunk az, hogy hogyan kapcsolódik mindez a képzésünkhöz:

Minden ember alapvető joga az egészséges élelmiszerhez való hozzáférés. Az ökoközösségek egyik alapvető célja ennek megvalósítása, melyhez a permakultúra is segítséget nyújt.

A permakultúrás rendszerszemléletű tervezés eredetileg pont innen indult (mint permanens mezőgazdaság), fejlődése során ezen túllépve már teljes közösség-szervezési folyamattá nőtte ki magát.

Képzésünk során a permakultúra etikai és elvi hátterét figyelembe véve alakítottuk ki magát a tananyag felépítését és egymásra épülését.

A tervezési folyamat átadásával szeretnénk hozzásegíteni a kisközösségeket vagy a képzést biztosító helyszínt, hogy egészséges élelmiszert fenntartható módon állíthassanak elő elsősorban saját maguk számára.

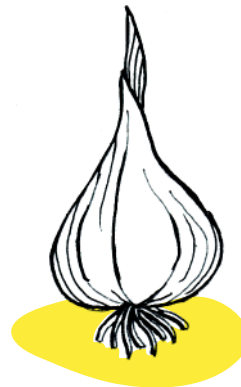
PERMAKULTÚRÁS SZEMLÉLETŰ OKTATÁS

A permakultúra tárgykörei egy rendkívül széles spektrumot ívelnek át. A kertészkedéstől a rendszerelméletig, a vízkezeléstől a társadalomtudományokig minden olyan témakör beletartozik, ami a mindennapi életünkben szerephez jut. Az elméleti tudásanyag mellett gyakorlati módszerek megismerésén is nagy hangsúly van. E sokrétűség miatt a permakultúra oktatónak is széleskörűen tájékozottnak és gyakorlati tapasztalatokban bővelkedőnek kell lennie.

Ugyanakkor az oktató egyfajta facilitátorként vagy más szóval csoportsegítőként is szerepel a tanulási folyamatban. A képzés résztvevőit a bennük rejlő ismeretek és tudás feltárására és megosztására ösztönzi. Erre speciális csoportfolyamatokat alkalmaz, mint például a brainstorming vagy a kiscsoportos feladatok.... Ezekon keresztül a résztvevőnek alkalma nyílik saját ismereteinek feltárására és ezáltal az önmagába és képességeibe vetett hite is erősödik.

Nem formális oktatás

Napjainkban a nem formális oktatás szerepe egyre inkább elismertté válik, ennek ellenére akadnak olyanok, akiket ez megijeszt, esetleg idegenkednek tőle. A permakultúra oktatás jellemzően kívül áll az intézményesített kereteken, ami rendkívüli rugalmasságot tesz lehetővé. Egy olyan tanuló központú oktatási modellt követünk, ahol a tanfolyam résztvevő aktív szereplője a tanulási folyamatnak, a tanár pedig inkább facilitálja, segíti ezt a folyamatot.

Egy permakultúra képzés egyik legfontosabb célja a résztvevők cselekvésre készítése. Olyan eszközöket adunk a kezükbe, amelyekkel el tudnak indulni. Másfelől ösztönözzük őket, hogy felismerjék az önmagukban rejlő tudást, lehetőséget és erőt.

Ez azzal jár, hogy a csoportban rejlő tudást kiaknázzuk és a felszínre hozzuk. Vannak, akiket zavarba hoz, ha egy csoport előtt meg kell szólalniuk. Azonban ha ezen túl tudnak lendülni, hatalmas önbizalmat szereznek és megerősödik az önmagukba és képességeikbe vetett hitük.

Másokat az a szokatlan helyzet lep meg, hogy a tanár nem a katedrán áll, a tanulók pedig szépen egymás mögött elhelyezkedő padokban ülve hallgatnak és szorgosan jegyzetelnek. Sokkal inkább jellemző a körben ülés, ahol minden egyes résztvevő látja a többiekét.

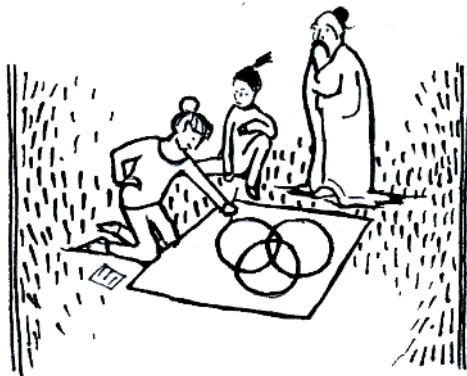
Gyakran felállunk, mozgunk és minél inkább interaktívvá tesszük a tanulási folyamatot. Kevés direkt előadást is beleépítünk a tanfolyamba, de sosem az dominál.

Tanulási stílusok

***"Mondd el és elfelejtem,
mutasd meg és megjegyzem,
engedd, hogy csináljam és megértem."
Konfuciusz***

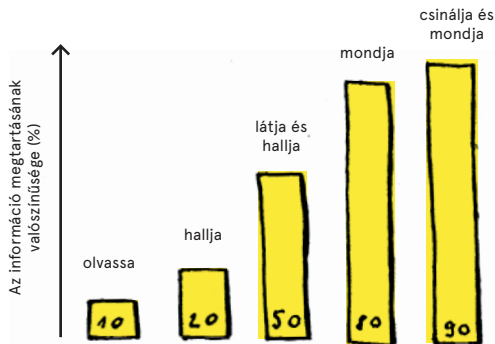
Három fő tanulási stílust különböztetünk meg: a vizuális, az auditív és a mozgásos. Az emberek nagy része jellemzően az egyik stílust részesíti inkább előnyben. A fősodorbéli oktatási rendszerek leginkább auditív módszereket használnak némi vizuális elemmel tarkítva (ilyen például egy előadás egy Power Point prezentációval). Azok, akiknek mozgásra van szükségük a tananyag rögzítéséhez, ki vannak rekesztve és lassú, nehéz felfogásúnak bélyegzi őket a rendszer.

A permakultúrás oktatás egyik sarokköve, hogy minden tanulási stílust kielégítsen.

Ennek érdekében gyakoriak a mozgásos szerepjátékok, a csoportos, interaktív és gyakorlati feladatok. Az előadások és foglalkozások során gondolat-térképeket rajzolunk és változatos színeket alkalmazunk.

Mekkora esélye van a tanulónak a beérkező információ megtartásában, ha az információt csak hallja, vagy éppen beszél róla, miközben csinálja is? A különbség megdöbbentő:

Az információ megtartásának százalékos valószínűsége, az információ bevitelének módjától függően (Forrás: Robin Clayfield and Sky: Teaching Permaculture Creatively)

A fenti ábrából kikövetkeztethetjük, hogy pusztán azzal, ha a tanulónak kinyomtatott szöveget adunk a kezébe nem érünk el nagy hatékonyságot. Azok az emberek, akik képesek képeket rendelni ahhoz, amit olvasnak vagy képesek elképzelni saját magukat, miközben véghez viszik azt, ami le van írva, azok kicsit több információt tudnak megtartani.

A klasszikus előadás forma használatával 20%-nyi hatékonyságot érhetünk el, ami, lássuk be, elég szerény hatékonyság. Vizuális elemek (videók, képek) hozzáadásával ezt a hatékonyságot jelentősen, akár 50%-ra meg tudjuk növelni.

Ha valaki beszél arról, amit éppen tanul, annak rendelkeznie kell a tananyag valamiféle megértésével, vagy miközben beszél formálódik benne ez a megértés. Ennek végeredményképpen sokkal jobban, akár 80%-ban megmarad bennük az információ, mint amikor valaki csak elmondja nekik.

Permakultúrás dizájn prezentáció során a résztvevők bemutatják az elkészült terveiket

Olyan tanulási folyamatok használatával, ahol a tanulók cselekszenek, miközben beszélnek is a tananyagról, sőt másokat is látnak ugyan ezt tenni, maximalizálhatjuk az információ megtartás lehetőségét.

Ilyenfolyamatoka "brainstorming", a csoportos vagy egyéni kutatás, agyag modell készítés, szerepjátékok, vagy a gyakorlati feladatok.

Helyszín

Ezek a képzések gyakran valakinek a privát otthonában vagy közösségi kertekben történnek, amik kiváló terepek a permakultúrás tervezés gyakorlására. Ha a képzés bentlakásos, figyelmet kell fordítani arra, hogy a résztvevőknek legyen lehetőségük a tisztálkodásra és a privát elvonulásra. Az oktatás tanteremben és terepen is történik. Időjárás függvényében tanterem lehet szabadtéri vagy beltéri. Fontos, hogy legyen elég fény és friss levegő.

Lehetőség legyen arra, hogy a résztvevők körben tudjanak ülni, hogy mindenki láthasson mindenkit. Legyen elég tágas ahhoz, hogy fel tudjunk állni egy-egy aktívabb feladathoz vagy éppen kis csoportokban letelepedni úgy, hogy a csoportok egymást ne zavarják.

Jó ha van egy flipchart vagy valamilyen tábla, amire lehet írni. Előnyös, ha egy projektorral is fel van szerelve a helyszín, hogy lehessen prezentációkat, képeket vetíteni.

Nagyon beváltak az olyan helyszínek, ahol a képzés alatt az elméleti oktatás helyét is tudtuk változtatni: pl. hűvösebb reggeleken beltéren zajlott a képzés, majd ahogy kisütött a nap és felmelegedett az idő letelepedtünk egy fa árnyékába és ott folytattuk a tanulást.

Fontos olyan helyszínt választani, ahol van lehetőség gyakorlati feladatok elvégzésére. A résztvevők nagyon igénylik a permakultúrás technikák gyakorlását, amit aztán az otthoni körülményeik között is kipróbálhatnak.

Átmeneti közösség – közösségi élmény

Nagy hangsúlyt fektetünk a közösség kovácsolására legyen szó egy 2 napos képzésről vagy egy két hetes permakultúra dizájn tanfolyamról. A teljes képzést átszövik olyan feladatok és módszerek, amelyek építik a csoportszellemet, az együttműködést és ösztönzik az egymásra való odafigyelést.

Minden nap elejére beteszünk egy "Tegnap kincsei"-nek keresztelt fél órás blokkot, ami többről szól, mint az előző nap tanultak felelevenítése.

Minden napot egy "Hogy vagy?" körrel kezdünk, amikor mindenkinek lehetősége van arra, hogy megossza az éppen aktuális lelki, szellemi, fizikai állapotát, illetve bármit, amit éppen fontosnak tart.

Minden napba beépítünk olyan feladatokat, amelyek a közösségi összetartozást erősítik. Minden reggeli és vacsora előtt van egy fél órás időszak, amikor a résztvevők valamilyen közösségi feladatot látnak el. Ilyen például a reggeli és vacsora készítés, a közös helyiségek rendben tartása, az alomszékek üritése.

A közösségi összetartozást erősítő játékos feladatokat is be szoktunk vinni a képzésbe. Az ismerkedős játékoktól kiindulva, csapatépítő feladatokon át (pl. botos játék), a jó hangulatot szolgálják a különféle vicces energizáló feladatok. Hatalmas élményt és kapcsolódást jelent, amikor az egész társaság közösen nevet, énekel, viccelődik és bolondozik.

	1. nap	2. nap	3. nap	4. nap
7:30 – 8:30	Érkezés	Reggeli		
8:30 – 9:00		A tegnapi kincsei		
9:00 – 10:30	Ismerkedés (házigazdák, résztevők, course culture)	Rendszer szintű kapcsolatkeresés az elemek között	Tervezési feladat kis csoportokban	Helyszínhez alkal- mazkodó elmélet: kert, víz, talaj, ehető táj, erdő- kert
10:30 – 11:00	Kávé, tea szünet			
11:00 – 13:00	PK alapjai (Miért van szükség a PK- ra, etika, elvek)	Zónák, szektorok, mintázatok	Tervezési feladat kis csoportokban	Helyszínhez alkalmazkodó gyakorlati feladat
13:00 – 14:30	Ebéd			
14:30 – 16:00	Megfigyelés, elem keresés	Gyakorlati feladat: alapve- tő térképezési készségek (lépés kalibrálás, tér- képkészítés)	Tervek bemutatása	Láthatatlan struktúrák, meg- élhetős perma- kultúrásan.
16:00 – 16:30	Tea szünet			Hogyan tovább? Lezárás.
16:30 – 18:00	Közösség, társa- dalmi rendszerek	Tervezés folya- mata és eszközei.	Gyakorlati feladat a tervhez kötő- dően	Búcsú
18:00 – 18:30	A nap lezárása, kérdések			
18:30-19:30	Vacsi			
19:30-tól	Esti program			

Blokk címe		Bemutatókozás, ismerkedés		
A blokk célja		Elindítani a képzést, képbe hozni az embereket a képzés körülményeiről, céljáról, az együttműködés alapjairól. Megismerhetik a képzőket és egymást is. A négy nap programját is részletesen magukévá teszik.		
A blokk eredménye, kimenetele		Cél: a hétköznapi valóságból egy másfajta légkörbe segíteni a résztvevőket. A megismerkedés során egy kicsit oldódnak, képet kapnak, ki kicsoda és honnan érkezett. A csoportszerződés egy lépés affelé, hogy legyen egy közös keretrendszerünk, amelybe mindenki beleszállhat. A blokk végére "megérkeznek", indulhat a szakmai munka.		
Szükséges eszközök		Flipchart papír és toll, a program és a képzés háttere előre felírva, a felelősöknek szánt táblázat előkészítve, csengő, játékkártya.		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
15' (0.00 – 0.15)	<p>Mi ez az egész? 1-2.</p> <p>Felmérni, mit tudnak a permakultúráról és melyik része érdekli őket különösen. Egy kicsit kiegészíteni az elhangzottakat – főleg az elejét.</p>	A képző rövid bemutatkozás után összefoglalja, miért rendezik meg a képzést. Majd kicsalogatja az infót a résztvevőkből, s közben nagy papírra jegyzetel: ki mit tud a permakultúráról. Popcorn módszer a legjobb: pattogjanak az infók.	Mint güzü, mondják a válaszokat. Egyébként ülnek.	Egyszavas bemutatkozás, két mondatos indítás előtte.
10' (0.15 – 0.25)	<p>Mi ez az egész? 3.</p> <p>Elmondani, mi mit tudunk a permakultúráról – azaz egy kis kép, hol tartanak a képzők. Itt lehet elmondani, miért tartjuk a képzést, felhívni a figyelmet arra, hogy ez inkább egy tudásmegosztás, ahol MINDENKI ad bele, nemcsak a képzők.</p> <p>Mi itt elmondjuk: miért hoztuk létre a képzést és a piszkos anyagiakkal kapcsolatban is képbe hozzuk őket.</p>	Előre megírt flipchartot használ, esetleg kiegészíti. Ez egy frontálisabb rész, kicsit uncsi, ezt mondani is érdekes, hogy nem soká jön a sok izgalom, csak átrágjuk magunkat a fontos és szükséges dolgokon.	Ülnek és figyelnek.	

Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
20' (0.25 – 0.45)	Kik és hol vagyunk? Bemutatni a képzőket, az esetleges vendéglátókat, egyéb fontos szereplőket, elmondani a helyszínről, amit tudni érdemes. Tudjanak meg minél többet a háttérrel a résztvevők.	Még mindig frontális, tiszta és feszes.	Ülnek és figyelnek.	
30' (0.45 – 1.15)	Ismerkedés Először nagy körben hangozzék el mindenki neve, honnan jött. Aztán párosával beszéljenek kicsit bővebben magukról. Sok ember számára nehéz ismeretlenek előtt megnyílnia kezdetben.	Facilitálja a folyamatot. Mondja a feladatot, nézi az időt, kedvesen oldja a stresszt, bevet mindent, hogy már az eleje kicsit vicces legyen vagy fejtörős. Az ismerkedésre van egy csomó jó módszer, ezekből választ egy neki tetszőt. Erre nem szabad sajnálni az időt.	Na, végre felállnak, beszélnek magukról. Aztán a páros beszélgetésekben még jobban feloldódnak, mozognak egy kicsit.	Csen-gő már a kezdéskor legyen kéznél, meg időmérő.
10' (1.15 – 1.25)	Csoportszerződés Lefektetni a következő négy nap alapjait – közösen. Ezt pedig szentesíteni. Majd később betartani... Először az elvi keretek, majd a praktikus dolgokat érdemes tisztázni.	A képző már előzetesen összeszedte az alapelveket, amiket szeretne, hogy elhangozzanak. Igyekszik kivarázsolni a résztvevőktől, hogy ők mondják ki. Ha valami kimarad, bedobja. A végén a résztvevők beleegyezését kéri, hogy ezt vegyék alapul a következő napokban. Ha az alapok rendszerben, lehet a praktikus részletekkel foglalkozni: konyharend, vízmosdó, mosogatás, kávé-tea, cigi, alvás, szemét, rend, minden, ami fontos a zökkenőmentes együttlélhez. Érdemes feltérképezni a helyszínt előzetesen, mire érzékenyek, mire áll rendelkezésre, mire kell különös tekintettel lenni.	Részesei a folyamatnak: ha kevésbé, akkor a képző serkenti őket. A cél, hogy mindenki alakíthassa az együttlét keretét. A praktikus dolgoknál is szükség van az együttműködésükre: ők is szólhassanak bele, ötletezhessenek, sőt találjunk felelősöket hamar.	Az alapelvek inkább jegyzetként legyenek a képzőnél kéznél, a szerződés tiszta lapról induljon.

Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
5' (1.25 – 1.30)	<p>Program átnézése</p> <p>Mindenki legyen képben, mikor mi fog történni a következő napokban. Ha van jó ötlet változtatásra, most jöjjön elő.</p>	<p>Az előre kinyomtatott (vagy megrajzolt-megírt) órarendet gyorsan, de érthetően átveszi. Megkérdezi, mindenki számára világos-e mi fog történni és elfogadható-e. Ha szeretnének korábbi (későbbi) kezdést, hosszabb (rövidebb) ebédszünetet most lehet elmondani. Lényeg, hogy mindenki számára elfogadható legyen a végeredmény.</p>	<p>Ülnek, figyelnek és aktívan hozzászólnak, ha akarnak.</p>	<p>A javításokat – ha vannak – bele kell írni az órarendbe, s a kész művet jól látható helyre rakni, hogy mindenki bármikor elolvashassa.</p>
Megjegyzés				

ISMERKEDÉS

az ismerkedésre, rakd le az alapokat és ne csússz meg időben! Aki ezt a blokkot tartja, legyen különösen felkészült abból, hogy kik érkeznek, milyen társadalmi és tudásbéli háttérrel, mit akarnak tanulni. Alaposan böngéssz át a jelentkezési űrlapokra érkezett válaszokat!!

Légy összeszedett: amikor információt közölsz, röviden, velősen, de szórakoztatóan mondd! Mivel a permakultúra témája a nünükén, a szívünk csücske, hajlamosak vagyunk sztorizgatni, elfolyt és vég nélkül beszélni róla. Ha pedig engedünk a kísértésnek, biztos a szétfolyás, és jön a pánik, amikor a blokk vége előtt öt perccel az órádra nézel és még sehol se vagytok. Én lebontom a főbb témákat kis részekre és mindegyikhez szigorú időkorlátot írok magamnak. Így átláthatóbb, mindig csak három-öt-tíz perc, amire figyelni kell, és ha sikerül, akkor az egész másfél óra a kezeden lesz. Mivel a képzőtársaid is be fognak mutatkozni, őket is készítsd fel előre, hogy mit fogsz kérni tőlük és hány percben, majd határozottan tartsd is be velük. Három-öt perc roppant hamar elmegy és elképzelhető, hogy ők is hajlamosak a gyerekkoruktól kezdeni... amiből az lesz, hogy negyed óra múlva érkeznének el oda, hogy valójában mi is a kapcsolatuk a permakultúrával. Ne engedd.

Amikor nekifogsz ennek a blokknak, érezd át, hogy a résztvevők a mindennapok mókuskerekéből érkeztek, kora hajnalban keltek, este vagy még indulás előtt kapkodva talán elintézték pár dolgot, tegnap még a munkájukkal vagy családjukkal foglalkoztak. Most pedig egyik pillanatról a másikra átvezeted őket egy másfajta világba. Négy napig egy képzés résztvevői lesznek és csapattá alakulnak. Mindkét dolog fontos! Szánjatok energiát nemcsak a tudás átadására, de arra is, hogy egy jól működő társasággá kovácsolódjanak! Egyébiránt most te leszel az, aki bevezeted őket a mesevilágba, úgyhogy hajrá!

Az ismerkedés adja az egész képzés keretét és hangulatát. Nagyon ott kell lenni, hogy kézben tartsd a folyamatot: érzékeny légy, adj elég időt

Légy összeszedett: amikor információt közölsz, röviden, velősen, de szórakoztatóan mondd!

Minden képző számára hasznos, ha érzékeny és figyelmes, az összes apró rezdülést megfigyeli és ha szükség van rá, közbelép.

Ha valaki a háttérbe húzódik, csendesebb, azt segíti, hogy megnyílhasson, aki erőszakosabb, azt egy kicsit visszafogja. Ezért is kihívás az ismerkedés, mert még nem ismered a megjelenteket.

Öt fő részre tagolódik ez a blokk:

- *elmesélni, mi ez az egész*
- *bemutatni a képzőket és elmondani, hol vagyunk*
- *a résztvevők összeismerkednek egymással*
- *csoportszerződés alkotás*
- *a program ismertetése és finomhangolás*

Mi ez az egész?

A képzés alapvetően interaktív, a kezdésnél azonban elég sok ideig csak ülnek és hallgatnak a résztvevők, úgyhogy ragadd meg a figyelmüket!

Elsőnek ugye mutakozz be roppant röviden: mi a neved. Aztán mondd el, mi a képzés lényege, ti, a szervezők miért tartottátok fontosnak meghirdetni. Majd felméred: mit tudnak a témáról a résztvevők és mire kíváncsiak, miben szeretnének fejlődni. A jelentkezési űrlapban már kaptatok jelzést arról, melyik területeken szeretnének többet tudni az emberek, most még jöhetnek új infók.

Ezek ne csak papírra felírt szavak legyenek, hanem a későbbiekben szánjatok rá figyelmet, hogy az igényekre érkezzen kielégítő válasz. Ennél a résznél érdemes elmondani az anyagi hátteret: a részvételi díj mire fordítódik, ki mivel szállt be a közös költségekbe, a helyszín gazdája és/vagy közössége miben járul hozzá pluszban. Ez azért jó, hogy mindenki tisztában legyen vele, milyen háttérrel jött létre a képzés és miért kértetek tőlük hozzájárulást.

Az egész eleje-blokk egyébként arról szól, hogy keretet adjatok a résztvevőknek. Ahogy a gyerekeknek vagy a kutya-knak, úgy az embereknek is szükségük van keretekre, hogy biztonságban érezzék magukat.

Minél átláthatóbb és világosabb valami, annál nagyobb az esélye, hogy nagyobb lesz a bizalmuk és könnyebben meg is fognak nyílni az új tudásra, rátok és egymásra is.

Kik a képzők és hol vagyunk?

Na, most mutakozhatnak be „bővebben” a képzők. Ez mondjuk három-öt percet jelent.

Amit érdemes elmondani minden képzőnek magáról: hogy hívják, mennyire járatos a permakultúrában, melyik részében, és mit érdemes tudni róla, mint képzőről.

Van olyan, aki rettentő sokat tanult a permakultúráról, de jelenleg kevésbé van lehetősége az életben is így kertészkednie. Aztán vannak permakultúra nindzsák, akik a fél életüket mulcsozással töltik, meg bütykölnek a fészkerben, viszont nincsenek jelen például a virtuális permakultúra térben, nem ismerik a friss szakirodalmat és nem látták a legújabb témába vágó videókat, mert folyton kint vannak a kertjükben. Mindnyájan mások vagyunk, másik részét fogjuk meg a témának: legyen mindenki büszke a saját tudására és legyen őszinte. Ez vonatkozik a képzőségre is: ha most tartasz életedben először képzést, mondd el nyugodtan.

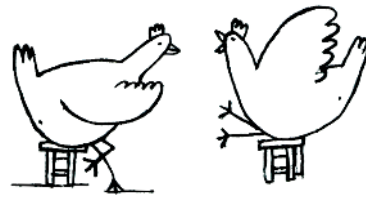
A résztvevők összeismerkednek

Veletek és egymással is... Ennél a résznél szerencsés azzal kezdeni, hogy nagy körben mindenki elmondja a legfontosabbakat magáról (képzők is a kör részei): mi a neve – hogyan szereti, ha szólítják, honnan jött és még egy extra kérdést is jó belerakni. Mondjuk: milyen a közösséged vagy mi a hobbid vagy a foglalkozásod vagy mi a kedvenc ételed vagy bármit, ami egy kissé személyes.

Lehet kártyát használni (mondjuk Dixitet), s kiválaszthatják a feladat előtt, ami a legjobban kifejezi: milyen ő. Az elmondásnál pedig a név és lakhely után elmondja, miért ezt választotta. De volt már, hogy haikut kellett mondaniuk, amiben a három info szerepelt (név, lakhely, élethelyzet). Határ a csillagos ég. Csak legyen valami izgalmas feladat.

Aztán jöhet egy kis intimebb beszélgetés:

Oszd őket ketté, álljanak két oszlopba és akik szemben állnak, ők fognak egymással megosztani néhány gondolatot. Két percig az egyik ember beszél, a másik figyelmesen és csöndesen hallgatja, majd ugyanarra a kérdésre most a másik válaszol, az első pedig hallgatja. Cserénél csendessé vagy adj valami hangjelet. A három kérdést te választod ki. Jó ha a semleges felől indítasz és a személyesebb felé mész. A kérdéseket úgy állítsd össze, hogy tudjon magáról beszélni, és mindenképp valami pozitív dolog legyen. Szóval ne arról kérdezd őket, hogy szerintük mikor jön a világvége vagy mi az, amitől a legjobban rettegnék. Sokan nehezen tudnak magukról beszélni, viszont arról, amit szeretnek csinálni, arról bátran.

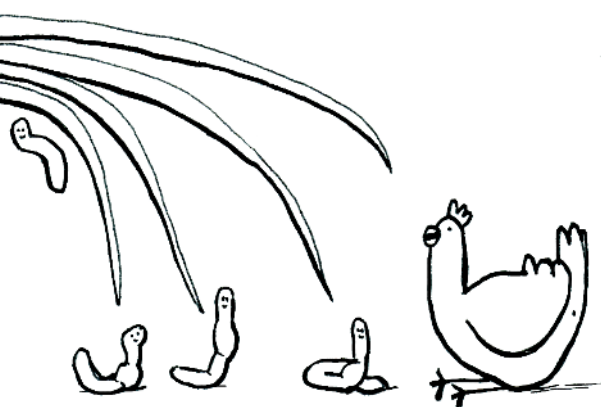
A feladat legvégén (bocs, ha már gyakorlott képző vagy) mint mindig, most is érdemes vizsacsatolást kérni. Milyen volt hallgatni, milyen volt beszélni, megtudtak-e valami különösen érdekeset, találtál-e nagyon hasonló embert vagy nagyon másmit, bármi hasznos, ami segít abban, hogy elmondják az érzéseiket a feladattal vagy egymással kapcsolatban.

Ha belefér, érdemes valami gyors, mozgásos névtanulós játékot is belerakni – főleg ha sokan vannak.

Csoportszerződés

Ebben tisztáztok mindent, ami az együttműködéshez – azaz a képzéshez kell. Fontos, hogy közösen adjátok össze és mindenki számára teljes mértékben elfogadható legyen. Ha van olyan pont, ami csak hozzávetőlegesen klappol valakinek, addig kell gyúrni, amíg teljes lesz az egyetértés.

Az egymás iránti tisztelet, az erőszakmentesség ugyanúgy része a dolognak, mint a kávé etikett vagy a káromkodás.

Érdemes az elveket előre venni, a gyakorlatias dolgokat pedig utána átbeszélni. Mindig megírom előzőleg magamnak a puskát, hogy melyek azok a fontos és érzékeny részek, aminek benne kell szerepelnie és a végén megkérdezem, van-e bárkinek olyan kívánsága, amit most rágjunk át és írjuk fel. Szokott lenni.

Most érkezett el az időpont a felelősök kijelölésére: jó, ha maguk jelentkeznek. Ne hagyjuk, hogy fontos feladatkör betöltetlen maradjon: muszáj hogy valaki vállalja vagy ha nem akad, akkor az a dolog nem fog megtörténni (mondjuk mosogatás), de akkor el kell fogadniuk, hogy így

lesz. Rajtatok és az adottságokon múlik, melyek lesznek a kulcspontok, amelyekhez kell felelős, de szokott lenni valaki, aki az időt figyeli, más az étel asztalra kerüléséért vagy a kávéért felelős, ha alomszék van a helyszínen, akkor a forgács és az ürítés is egy poszt.

Program ismertetése és finomhangolás

Az óravázlatot jó nagyban érdemes kinyomtatni (vagy felírni egy nagy papírra) és ennél a pontnál elmesélni röviden, de érthetően, hogy mi vár az emberekre a következő napokban. Ha szeretnének valamit variálni rajta, lehet, de mindenki számára elfogadható kell legyen. Írd bele filccel a változtatásokat és rajzatok jól látható helyre.

Blokk címe		Permakultúra alapok, etika, elvek		
A blokk célja		A permakultúra alapjainak megismertetése, az etikai és elvi alapok bemutatása. A résztvevők felismerjék a világban zajló környezeti, társadalmi és gazdasági hanyatlást. Meglássák, hogy a permakultúra tervezői rendszerével és szemléletével ezekre a problémákra megoldást találhatunk. Megismerjék a permakultúra etikai alapjait és elvrendszerét, amik a tervezés alapkövei.		
A blokk eredménye, kimenetele		A résztvevők felismerik a jelenlegi fősodorbéli életmód és szemléletmód veszélyeit és megismerkednek egy életet támogató, a Földet megóvó, társadalmilag igazságos és praktikus rendszerrel.		
Szükséges eszközök		Filpchart vagy csomagoló papír, filctollak, A4-es lapok, kártyák az elvekkel.		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
15' (0.00 – 0.15)	Hőmérős feladat: Megismerjük és kimutassuk, ki hogy áll a világ helyzetéhez	A feladat ismeretése. A két ellentétes pólus kijelölése. Megosztás leveletése.	A kijelölt skálán elhelyezkednek a térben az egyéni véleményüknek megfelelően. Önkéntesen megosztják az elhelyezkedésük okát.	Az egyik szélső pólus az optimistáké, akik úgy gondolják, hogy az emberiség eléri azt a kritikus tömeget, akik előmozdítják a pozitív változásokat. A másik pólus a pesszimista, a környezeti rendszer és a társadalom összeomlását elkerülhetetlennek tartó táboré.
10' (0.15 – 0.25)	A három történet ismertetése (David Korten, Joanna Macy)	Történet mesélés. Visszajelzések ösztönzése.	Körben ülnek. Véleményüket hozzáfűzik a történethez.	A 3 történet: Business as usual: minden úgy jó ahogy van. Összeomlás: a környezeti, gazdasági és társadalmi rendszerek felmondják a szolgálatot. A nagy fordulat: egy életet támogató, fenntartható kultúra létrehozása
5' (0.25 – 0.30)	A permakultúra rövid történelme	Bemutatja a permakultúra két atyját és a hozzá fűződő más jelentősebb személyeket. Ismerteti a permakultúra kialakulásának fontosabb mérföldköveit.	Körben ülnek, figyelnek.	Bill Mollison és David Holmgren nevéhez fűződik a permakultúra rendszerének megfogalmazása.

Idő (perc)	Cél	Tanár tevé- keny- sége (taní- tási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
20' (0.30 – 0.55)	A permakultúra etikáinak megismerése	3-4 fős csoportokra bontás. A feladat ismeretése. Megosztás levezetése, az etikai pontok és a résztvevők visszajelzéseinek felrajzolása a táblára.	3 fős csoportokban a Dragon Dreaming álmköréhez hasonlóan fejtik ki a 3 etikai pontot: 15 perc. Az beszél, akinél a "talking stick" van. Mindenki egy-egy szót vagy mondatot mond, majd továbbadja a lehetőséget. Addig mennek, amíg el nem kezdik ugyanazokat a dolgokat ismételni, vagy amíg az idő le nem jár. Csoportonként egy fő jegyzetel. Megosztás a teljes csoporttal körben ülve: 10 perc.	A 3 etika: Törődj a Földdel! Törődj az embertársaidal! Méltányos elosztás és a felesleg visszaforgatása!
30' (0.30 – 1.25)	A permakultúra elveinek megismerése	Rövid ismertetés az elvek lényegéről és változatosságáról. A elvek felsorolása egyenként. A résztvevők bevonása az elvek közös kifejtésébe.	Körben ülnek és interaktívan bekapcsolódnak a beszélgetésbe.	
5' (1.25 – 1.30)	Az elveket tartalmazó jegyzet kiosztása	Kiosztja a jegyzeteket	Átveszik a jegyzeteket	A jegyzet tartalmazza a Mollison, Holmgren és Rosamary Morrow féle elveket.
Megjegyzés				

ALAPOK, ETIKA, ELVEK

Hogyan tanítjuk ezt a blokkot?

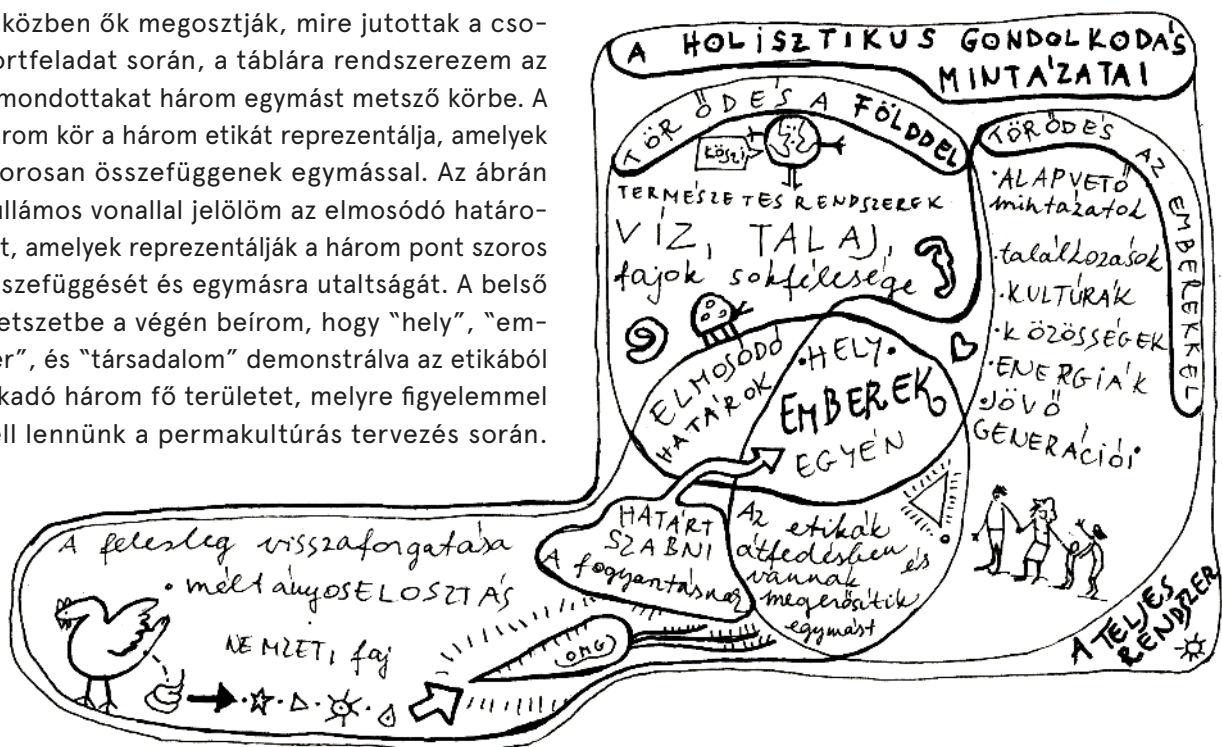
A képzés felépítéséhez kiindulásként elengedhetetlen a jelenlegi társadalmi és környezeti állapot felvázolása. A résztvevők bevonásával először egy ún. hőmérős (vagy más néven spektrum vonalas) feladatot játszunk, amiben a saját hozzáállásukat demonstrálhatják. Ez lehetővé teszi, hogy a képzés során önmagukat és a saját hozzáállásukban bekövetkező változásokat is megfigyeljék.

Mielőtt a permakultúra alapjainak megismertetésére rátérnék, be szoktam mutatni a David Korten és Joanna Macy által fémjelzett Nagy fordulat történetét (<http://davidkorten.org/great-turning-book/>). Amellett, hogy a permakultúrát ezzel egy tágabb kontextusba helyezem, indokot nyújtok a permakultúra szemléletmódjának adaptálására és tervezési rendszerének használatára.

A permakultúra etikái

A permakultúra rövid történeti áttekintését követően az etikákat egy interaktív feladat keretében tanítom meg. Kiemelem az etikai alapok rendkívüli jelentőségét, ami a permakultúrát nagyban megkülönbözteti más zöld és öko irányzatoktól, legyen szó kertészkedésről, építkezésről vagy alternatív technológiákról. A résztvevők először kis csoportokban elemzik a három etikai pontot 5-5 percben. Ezután közösen, a teljes csoporttal áttekintjük az eredményeiket.

Miközben ők megosztják, mire jutottak a csoportfeladat során, a táblára rendszerezem az elmondottakat három egymást metsző körbe. A három kör a három etikát reprezentálja, amelyek szorosan összefüggenek egymással. Az ábrán hullámos vonallal jelölöm az elmosódó határokat, amelyek reprezentálják a három pont szoros összefüggését és egymásra utaltságát. A belső metszetbe a végén beírom, hogy "hely", "ember", és "társadalom" demonstrálva az etikából fakadó három fő területet, melyre figyelemmel kell lennünk a permakultúrás tervezés során.

A három etika, három egymást metsző körben. Forrás: Permaculture Association: Permaculture Teacher's Guide.

A PERMAKULTÚRA ELVEI

Az etika mellett az elvek a másik legfontosabb tervezői eszközünk. Az elvek a permakultúrák szemléletmód alapjai és egy folyamatos referencia pontot jelentenek a tervezés során. Az elvek alapos átbeszélése és demonstrálása jellemzően több órát igényelne. Ez azonban egy ilyen rövid, bevezető képzés során nem fér bele az időbe. Ezért kiindulásként egy 20-25 percet szánok arra, hogy az elvek jelentőségét bemutassam, majd néhány példán keresztül a használatukat szemléltessem. A kurzus hátralevő részében arra törekszem, hogy a különböző elvek újra és újra felmerüljenek.

Vegyesen Bill Mollison féle elvekből és a David Holmgren által összeállított 12 elvből szoktam említést tenni annyiról, amennyi az időbe belefér.

Bill Mollison:

1. Relatív elhelyezkedés:

Törekedj arra, hogy működő kapcsolatokat hozol létre az egyes elemek között, úgy hogy az egyik elem szükségleteit egy másik elem output-ja kielégítse. A permakultúra tervezés lényege az elemek közötti kapcsolat. Ahhoz, hogy egy elem megfelelően működjön, a megfelelő helyre kell elhelyezni.

2. Minden elem több funkciót tölt be:

A rendszer elemeit úgy kell kiválasztani, hogy azok annyi különböző funkciót töltsenek be, amennyi csak lehetséges.

3. Minden fontosabb funkciót több elem lát el:

Az alapvető szükségleteinket, mint pl. víz, élelem, fűtés, legalább két különböző úton kell biztosítanunk.

4. Hathatós energia tervezés:

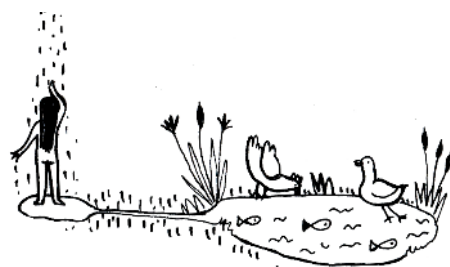
Zónák és szektorok használata az elemek elhelyezésénél, miközben figyelembe vesszük a lejtést és egyéb tényezőket. Tesszük mindezeket az idő-, energia- és gazdasági hatékonyságunk érdekében.

5. Használjuk biológiai forrásokat:

Alapvető stratégia egy fenntartható rendszer létrehozásában és energia megtakarításban. Például: – Állati "traktorok": használjunk állatokat egy terület kitisztítására, csirkéket a kertben, kecskéket bozótirtásra. – Kártevő kontrol: ültessünk olyan növényeket amelyek bevonzák a hasznos rovarokat. Telepítsünk madár etetőket és odukat, kisebb tavakat, kavics és gally halmokat, nagyobb rönköket, melyek a kert számára hasznos madarak, emlősök és hüllők élőhelyeül szolgálnak. – Tápanyag utánpótlás: állati trágya, komposzt, takarónövények, komposzt növények, nitrogén fixálók, dinamikus tápanyagmegkötők.

6. Energia körforgás:

A permakultúrák rendszerben megakadályozzuk, hogy az energia elhagyja a területünket. Ehelyett körforgásba vesszük: megfogjuk, tároljuk és újrahasználgatjuk. A bejövő energiákat, – nap, víz, szél, trágyák – annyiszor forgatjuk meg a rendszerben ahányszor csak tudjuk.

7. Kisléptékű, intenzív rendszerek:

Először fejlesszük ki teljesen az életterünk központját, mielőtt tovább haladnánk. Tervezzünk intenzív, biológiai alapokon nyugvó élelmiszer és energia termelő rendszert a közvetlen környezetünkben.

8. Gyorsítsuk fel a szukszessziót és az evolúciót:

Íranyítsuk a növényeket, állatokat és a talaj életet az összetettség és sokféleség felé, annak érdekében, hogy egy állandóságot érjenek el, akár gyepről, akár erdőkertről legyen szó. Használj olyan fajokat, melyek több funkciót töltenek be.

9. Sokféleség:

Egy összetett rendszer hozamának összessége sokkal nagyobb, mint egy monokultúráé. A stabilitás akkor jön létre amikor az elemek kooperálnak egymással. Nem az elemek száma a lényeg, hanem a közöttük lévő funkcionális kapcsolatok.

10. Szegélyhatás:

A szegélyek két ökoszisztéma találkozik és nagyobb a változatosság. Megnövelhetjük a rendszer hozamát, ha tudatosan irányítjuk a különböző ökoszisztémák találkozási felületeit és beletervezzük az arra jellemző sajátos fajokat.

11. Hozzáállásbeli elvek:

A probléma maga a megoldás
A hozam elméletileg végtelen
Dolgozz a természettel, ne ellene
Minden kertészkedik
A legkisebb változtatás a legnagyobb hatásért

Forrás: Mollison, B. & Slay, R.M. (1991) Introduction to permaculture. 2nd Edition. Sisters Creek, Tasmania, Australia. Tagari.

David Holmgren¹

1. Figyeld meg és válj cselekvő részesévé a természetnek
2. Gyűjtsd össze és tárold az energiát
3. Érj el hozamot
4. Gyakorolj önmérsékletet és figyelj a visszajelzésekre
5. Használj és értékeld a megújuló forrásokat és szolgáltatásokat
6. Mindent hasznosíts
7. Tervezz mintáktól a részletekig
8. Elkülönítés helyett törekedj egységre
9. Használj kisléptékű, lassú és fokozatos megoldásokat
10. Használj és becsüld a sokféleséget
11. Becsüld meg a szegélyeket és hasznosítsd a peremterületek adta lehetőségeket
12. Figyeld a változást és használd ki kreatívan

¹ A Holmgren féle elvek részletes kifejtése magyarul itt olvasható: http://www.holmgren.com.au/downloads/Essence_of_Pc_HU.pdf

Rosemary Morrow:

Hozzáállásbeli elvek	Eredmény
Dolgozz a természettel, ne ellene	Minimalizálja a negatív hatásokat és hosszútávú fenntarthatóságot biztosít
Értékelj a kicsit, a szegélyeket és a peremterületeket	A kicsi és a másmilyen létfontosságú lehet
Lásd meg a megoldást a problémában	Segít túljutni az akadályokon tervezés és kivitelezés közben
Értékelj az embereket, a készségeiket és a munkájukat	Embereket vonz be, akik megbecsülve és értékelve érzik magukat és képessé válnak
Tisztelj minden életet	Értékeljük a természet és a kultúrák sokféleségét
Használj tömegközlekedést és megújuló üzemanyagot	Elmozdít az emberléptékű, fenntartható várostervezés irányába. Barátságosabb helyeket és kevesebb szennyezést eredményez
Számold az élelmiszer kilométereket	A helyi gazdák és a biorégió termékeinek előnyben részesítése. Alacsonyabb élelmiszer ár és kevesebb kamion az utakon.
Csökkentsd az ökológiai lábnyomod	Felelősség felvállalása, az élet egyszerűsítése, az önállóság növekedése. Erőforrások megtakarítása, jövőbe tekintés.

Tervezési elvek	Felhasználási terület
Óvj meg, újíts meg és növeld minden természetes és hagyományos tájat	Vízgyűjtő területek, völgyek, útszélek, megmaradt erdők, hegygerincek, meredek lejtők, és a saját hátsó kertünk.
Víz: őrizd meg és növeld minden víznyerő helyet és vízkészletet. Biztosítsd és tartsd fenn a víz tisztaságát.	Vízgyűjtő medencék, folyók, mellékfolyók, vízenyős területek, tavak, víztározók, források, torkolatok
Energia: fogd meg és tárold az energiát minden olyan módon, ami megújuló és nem szennyez.	Használd a nap és szél energiáját vagy geotermikus energiát. Fogd meg az energiát a növényzet által. A nagyléptékű monokultúrákat alakítsd át állandó diverz rendszerekké, víztömeggé és biomasszává (növények és állatok).
Biodiverzitás: őrizd meg és növeld a biológiai sokféleséget.	Az erdőktől a pusztáig. A láthatatlantól a szabad szemmel láthatóig. Az ökológiai fülkékben, természetes környezetben, a vetőmagokban, az emberi településeken, a vallásokban, tudásban, készségekben és hozzáállásban.

Stratégiai elv	Felhasználási terület
Fókuszálj a hosszútávú fenntarthatóságra.	Óvatos gondolkodás.
Együttműködés verseny helyett.	Oszd meg a legjobb tudást és gyakorlatot.
Tervezz a mintáktól a részletekig.	Először a teljes képet nézd.
Kezdd kicsiben és tanulj a változásból.	Kerüld el a drága hibákat.
A legkisebb változtatást tedd meg a legnagyobb eredmény érdekében.	Hatékonyság és gazdaságosság.
Részesítsd előnyben a megújuló forrásokat és szolgáltatásokat.	A hosszútávú fenntarthatóság felé csatol vissza.
Vidd vissza a városokba az élelmiszertermelést.	Megerősíti az élelmiszerbiztonságot és elkerülhető a kockázat.

Forrás: Rosemarry Morrow, (2006) Earth User's Guide to Permaculture, 2nd Edition

Blokk címe		Megfigyelés, elemkeresés		
A blokk célja		Megfigyelési készségek fejlesztése, elemek felismerése-azonosítása a tervezési feladathoz, think&listen megtapasztalása		
A blokk eredménye, kimenetele		A csendes megfigyelés elsajátítása, érzékenyítés az egyén és környezet kapcsolatára, a megfigyelés után a nagy kép több szintű felismerése		
Szükséges eszközök		Vetítéshez, jegyzethez, nagy papír, színes tollak, időmérés		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
10' (0.00 – 0.10)		Bevezetés a témába	Körben ülnek, interaktívan	Mire figyelünk mikor új helyen vagyunk? Megfigyelési stratégiák bemutatása
15' (0.10 – 0.25)	Gyakorlati megfigyelési feladat	Feladat ismertetése	Helyszín megfigyelése, érzékelés szintjén, tanulók elhelyezkednek a térben, benyomásokat gyűjtenek	Gondolatok -feltételezések nélkül, a megfigyelés egyéni, a tanulók nem osztják meg közben (csend!!!)
15' (0.25 – 0.40)	Páros fel dolgozás think&listen	Irányítja a folyamatot táblára írja a megosztásokat	5+5 perc beszélgetés, 5 perc megosztás	Párokra osztás valamilyen módszerrel, egyik beszél, másik hallgat, nem kérdez -nem jelez vissza, verbálisan. Harmadik 5 percben megosztás körben, a másik megfigyelésének bemutatása 1 mondatban
10 (0:40 – 0:50)	Benyomások rendszerezése	Táblán a megosztások csoportosításának ábrázolása (összekötés, bekarikázás)	Megosztott megfigyelések közti kapcsolatkeresés, csoportosítás	Körbe végigmenni, a saját megfigyeléseit helyezze el a többihez képest
15 (0:50 – 1:05)	Elemek-irányított keresése	3 csoportot alkot, csoportos munkát felügyeli, jegyzet kiosztása ismertetése	3 kiscsoport az előzőekben megtalált főbb elemeket kiegészíti	Cél: végén ismertetni a többi csoporttal, nagy papíron dolgoznak, megbeszéljük a prezentáció módját (megosztják, egy ember mondja...)

Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
15 (1:05 - 1:20)	Elem rendszerezés	Összegyűjtött példák alapján elemek rendszerezése		
10 (1:20 - 1:30)	Eredmény prezentálása	3+3+3 percben	Minden kiscsoport egyénileg prezentálja a többieknek az eredményeit	
Megjegyzés				

MEGFIGYELÉS, ELEMKERESÉS

A megfigyelés a tervezés alapja, minden szakaszában szükség van rá.

A tanfolyam minden napján legyen egy kis megfigyelés, más szempontok szerint, másra fókuszálva. Rohanó életünkben kevés lehetőség van kicsit megállni, és rácsodálkozni a környezetünkre, felismerni, hogy amit látunk amögött mi a valódi és ebből mi szükséges a létünköz.

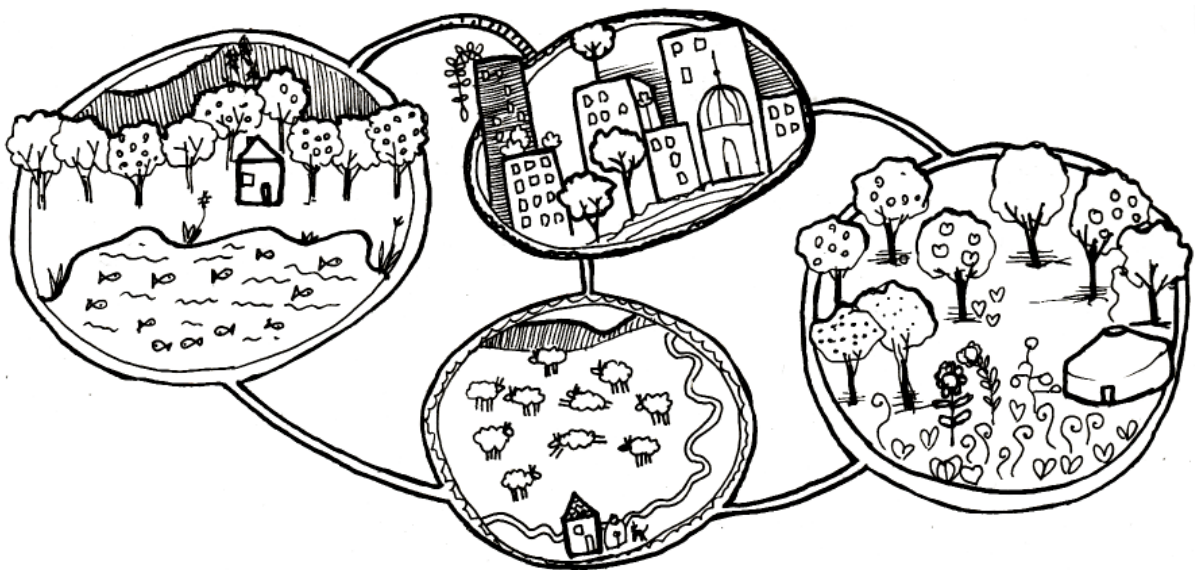
A megfigyelés legyen sokféle, így sokkal több információt tudunk meg a tervezés tárgyáról.

Megfigyelési stratégiák:

- érzékekre ható, első benyomás
- tárgyyszerű, értékelés nélkül meghatározott szempontok szerint
- képzelődő, milyen lehetett 100 éve, milyen lenne ha magára hagynánk
- a térben, területen hol tudunk kapcsolódni (akár jó érzés – akár rossz)

Fogalmak:

- Elem: elemek az egyszerű kicsi alkotórészei a rendszernek.
- Rendszer: elemek kapcsolódásával alakul ki a rendszer.
- Funkció: működés, szerep, rendeltetés amit az elemek vagy rendszerek valósítanak meg.
- A rendszerek kapcsolódhatnak nagyobb rendszerekké.
- Maguk az elemek vagy a rendszer/ek töltenek be funkciókat.

MEGFIGYELÉS, ELEMKERESÉS

A megfigyelés a tervezés alapja. Még mielőtt beleálmodunk bármit is a területbe/házba-élettérbe/közösségbe türelmesen figyeljünk és szánjunk időt rá, a folyamat minden szakaszában érdemes visszatérni és ránézni, hogy hol tartunk. Hosszútávon sok energiát takaríthatunk meg.

Alapelvek

- összes érzék kinyitásával
- elvárás és előítéletmentesen
- magyarázat és értékelés nélkül
- körfolyamat kezdő eleme

Megfigyelések naplózása:

- napszakok, évszakok szerint (biotime diary)
- Ideális megfigyelés: teljes évkör (ha nincs lehetőség-máshonnan gyűjtött adatok: online adatbázisok, szomszéd, megrendelő)

<https://www.jardin5sens.net/en/> - érzékek kertje

<https://www.permaculture.co.uk/articles/biological-time-deepen-your-insights-natures-cycles> - naplóvezetés

<http://www.sharingnature.com/> - megfigyelés

<http://starhawk.org/the-earth-path/> - 9 megfigyelési stratégia

Blokk címe		Közösség, társadalmi rendszerek		
A blokk célja		A permakultúra elveit értelmezni a témakörben. Felismertetni, hogy mindannyian egy nagy egész részei vagyunk, illetve többféle közösségben más-más szerepet játszunk. Viszonyítási pont kérdése, hogy miként fogalmazzuk meg magunkat: de mindenképp jó, ha látjuk egy kontextusba helyezve a helyzetünket és elgondolkodhatunk azon, vajon mennyi lehetőségünk van.		
A blokk eredménye, kimenetele		A résztvevők megértik, hogy a természetben fellelhető mintázatok jelen vannak a közösségeinkben is, melyeknek így vagy úgy tagjai vagyunk. Illetve felfedezhetik, hogy a számukra magától értetődő jólét nem mindenki számára az. Illetve hogy a tenniakarás és -tudás nem anyagi kérdés.		
Szükséges eszközök				
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
15' (0.00-0.15)	Rávezetés: a gondolatokat áthangolni a közösség témára.	Rövid felvezető után megkéri a társaságot, hogy vonuljanak ki és csendben végezzenek el egy feladatot. Merüljenek el a gondolataikban és vegyék sorra, hányféle fontos közösség részei. Majd keressenek a kertben/közei erdőben olyan természeti dolgokat, amelyek kifejezik, szimbolizálják ezeket a közösségeket és jöjjenek vissza 10 perc múlva.	Először figyelnek, aztán kimennek, morfondíroznak, bogarászni a kertben, behozzák a dolgokat, körben leülnek	Érdekes előre megnézni, akad-e a közelben virág, növény, csigaház, fakéreg, olyasfajta dolgok, amelyek alkalmasak ehhez a feladathoz. Ha nagyon nincsenek, rá lehet segíteni hozott anyagból...
15' (0.15-0.30)	Felismerni, hogy hányféle fontos közösség részei vagyunk.	A hozott dolgokat ki-ki lerakja az asztalra és elmondja, hogy számára mit jelképeznek, melyik közösségét. Érdekes egy cetlit (post it-et) a dolgok mellé ragasztani, amin a közösség kategóriája áll (család, lakóközösség, énekkar, stb...)	Szép sorban beszámolnak a gondolataikról és figyelnek egymásra remélhetőleg.	
20' (0.30-0.50)	Leltározni, milyen lehetséges közösségeket alkotunk.	Nagypapírra felírni az eddig felmerült közösségeket és arra biztatni az embereket, gondolkodjanak, milyen közösségek részei, s milyen szerepük van bennük. Lehet, hogy nehezen jönnek bele, akkor hagyni kell nekik időt vagy kérdésekkel segíteni nekik.	Popcorn jelleggel bedobálják a megoldásokat.	

Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
40' (0.50–1.30)	Érzékenyítés: sokfélék vagyunk és bár tudjuk ezt, olykor hajlamosak vagyunk megfedkezni, hogy mások valósága olykor gyökeresen eltér a miénktől. Az európai fehér középosztály messze kiváltóságos, de ez nem jelenti azt, hogy akinek nem ez a sors jutott, még ne tehetne a közösségéért.	A szerepeket külön mellékeltem és a kérdéseket is. A játék menete: mindenki álljon egy vonal mögé egymás mellett. Húznak egy-egy szerepkártyát és kapnak három percet, hogy beleképzeljék magukat az adott ember helyébe. Majd a képző felolvas állításokat: aki igaznak érzi "magára", lép előre egyet. Csendben, hülyéskedés nélkül kell játszani. A legvégén pedig reflektálás: megkérni embereket, mesélik el, miért állnak ott. (vegyesen választani az elől lévőkből, a hátulsókból és a középtájt állókból) Milyen érzés hátul állni? Szerinted te miért állsz itt? Faggatni őket, jól kibeszéltetni mindent. A végén el lehet mondani, hogy ezek valóságos emberek és sokat tesznek a közösségükért.	A játék érzékenyen fogja a lelkeket érinteni. Fontos kibeszéltetni őket a végén.	A játék nagy odafigyelést igényel a képző részéről. Egyfelől ha valóságos élettörténeteket használ, mindenféleképp engedélyt kell kérnie az eredeti személyektől és meg kell változtatni a leírásban a nevüket. Másrészt ügyelnie kell, hogy a játék legvégén mindenki megszabadulhasson a szerepétől: a szerepkártyáját dobja ki egy szemetesbe és mondja el: nem XY vagyok, hanem .... és itt jön a saját neve. Ez azért fontos, mert érzelmileg megterhelő, ha ez a sors "ráragad".
Megjegyzés				

KÖZÖSSÉG, TÁRSADALMI RENDSZEREK

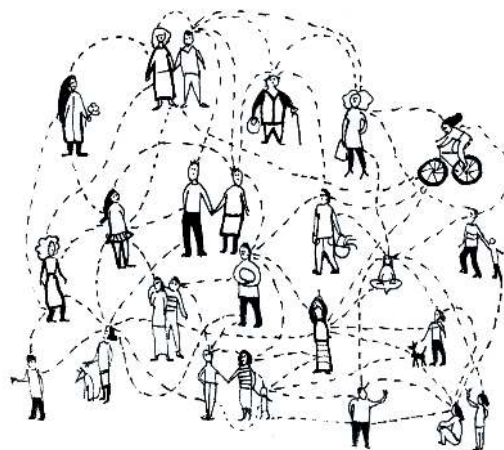
A permakultúra kertészkedésnek álcázott forradalom – ahogy a régi nagyok megfogalmazták.

Amikor a permakultúra elvei szerint élünk, akkor más tekintetben is forradalmárok vagyunk: az élethez való hozzáállásunk alapjaiban más, mint a szokványos.

Mi a szokványos? A gazdasági jólét és a kapitalizmus versenyszellem szemlélete miatt egy alapvetően elhidegedett, elmagányosodott világban élünk, ahol a pénzzel szinte mindent megoldhatsz és az anyagi függetlenség miatt nincs szükség másokra. Ha akarsz, játszóteret varázsoolsz a gyerekednek a kertbe, lehet saját szaunád, egyedül autózol, ha házfelújításban vagy, hívsz egy szakembert, megegyeztek az árban és mint egy szolgáltató, megcsinálja. A régi családi, szomszédsági egymásra utaltságra ma már semmi szükség. Jön a babysitter, ha a gyerekekre vigyázni kell, hívsz egy pizzafutárt, ha éhes vagy és így tovább. A képet árnyalhatnánk – sőt kell is – de most maradjunk ennél a lesarkított és jócskán leegyszerűsített képletnél.

A fogyasztói társadalom továbbá azt eredményezte, hogy önkéntelenül részei vagyunk a birtoklásra épülő kultúrának. Egyre többet és jobbat akarunk, nem azért mert ördögtől valók vagyunk, hanem mert erre sodor a környezetünk áramlata. A versenyzés és a birtoklás bizalmatlanná tesz bennünket.

Forgunk a mókuserékben fizetéstől fizetésig, lakástörlesztőtől buszbérletig és néha észre vesszük, hogy valami nagyon nincs rendben.

De ritkán tesszük fel magunknak a kérdést:

Boldogok vagyunk?

Szépek a kapcsolataink?

A valódi célunk felé megyünk?

Békében, összhangban élünk a környezetünkkel?

Tisztelettel bánunk a világegyetemmel?

A permakultúra rendszerként fogja fel a dolgot, így a társadalmat is, vagy a közösségünket. Ha valahol változás lép fel, az kihat az egészre. Ha a közösségünk egy tagjának hirtelen meghal az édesanyja vagy válik vagy elveszíti a munkáját, az nemcsak számára nehéz, hanem a közös életünkben is változást hoz. Így a mi felelősségünk is, hogy a gyengéket segítsük. Hisz mindannyian kerülhetünk egyik vagy másik szerepkörbe: ha erősek vagyunk, önkéntelenül is nagyobb terheket cipelünk, ha gyengék, jól esik, ha besegítenek. És minél több a kapcsolat, annál jobb a terhek eloszlása, annál szilárdabb a rendszer.

Úgyhogy leegyszerűsítve: törekednünk kell arra, hogy minél több legyen a kapcsolat. Ez persze nem jelenti azt, hogy akinek gazdag a kapcsolati hálója, annak rózsaszín rumpuncsízú az élete. Mert a kapcsolatok fenntartása is igényel energiát jócskán.

Ugyanígy a szegélyeket különösen értékeli, és ez lehet a szegregátum a város szélén, a leszakadó középosztály vagy az a tanyán élő értelmiségi, aki otthonosan mozog városi multikulturális közegben és a faluvégi kocsmában üldögélő traktoristával is szót ért.

Ha végigolvasod és mélységeiben megérted a permakultúra etikáját és alaptéziseit, próbáld meg alkalmazni őket társadalmi kontextusban.

Gondolkodj el azon, vajon hogyan értelmezhető a cigányság helyzete a permakultúra segítségével? Vajon a nyugdíjas nagymamákkal méltó módon bánt a társadalom? Vajon mi a te szereped abban, hogy a tudásmegosztás divat legyen? Van-e közöd a településed szélén élő szegényekhez? Vagy a harmadik világban élőkkel van-e valamilyen kapcsolatod a kávédon vagy a ruhádon keresztül?

Az Átalakuló Városok mozgalma (Transition Town Movement) a permakultúra elgondolásaiból kiindulva igyekszik szomszédsági, lakóhelyi kis-közösségeket létrehozni és működtetni, hogy a rendszerben megmutatkozhasson a közösséget alakítók akarata és vágya. Illetve ki-ki a maga módján tehesse a változásért. Így egy rugalmasabb, ellenállóbb és szilárdabb rendszert hozhatnak létre teljesen hétköznapi emberek.

**És ha igen,
tudsz-e változtatni rajta?**

Blokk címe		Rendszerszintű kapcsolatkeresés		
A blokk célja		A megfigyelés-felmérés és az interjúk alatt összegyűjtött elemek közötti kapcsolatok vizsgálata		
A blokk eredménye, kimenetele		A felismert kapcsolatokat a tervezésben tudják használni		
Szükséges eszközök		Nagy papír, kis papír, bármilyen modell játék, lehet a területen talált anyagok, kavicsok, ágak...		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
10 (0:00 – 0:10)	Elméleti bevezetés	Bevezeti az órát az előző nap megfigyeléseiből összeszedett anyagok segítségével.	Interaktívan résztvesznek	Elem, rendszer, funkció
5 (0:10 – 0:15)	Megrendelői interjú	Kérdések céljának ismertetése, elemek bővítése	Figyel	Írányított kérdések
10 (0:15 – 0:25)	Interjúkérdések kidolgozása	3 kiscsoport kialakítása	Megrendelői interjú-kérdések összeírása csoportokban	Segédanyag és helyszín alapján
15 (0:25 – 0:40)	Akvárium interjú	Vezényli az interjúzást, időre figyel	Csoportok közepén a megrendelőt a kidolgozott kérdések alapján meginterjúvolják, többi csoport is figyel és jegyzetel	Tervezési feladathoz információgyűjtés, segédanyag alapján
30 (0:40 – 1:10)	Módszerek	Táblázat készítés, kapcsolati háló, SWOT, PNÉ, B/K, véletlen összerendelés		Egy elem – több funkció, egy funkció – több elem
10 (1:10 – 1:20)	Módszer alkalmazás	3 kiscsoport, módszerek kiosztása	3 külön módszer alapján feldolgozás	
10 (1:20 – 1:30)	Prezentálás	Vezényli a beszámolókat	A módszer eredményeinek rövid ismertetése	
Megjegyzés				

RENDSZERSZINTŰ KAPCSOLATKERESÉS

Elem: az elemek a rendszer egyszerű kicsi alkotórészei.

Rendszer: elemek kapcsolódásával alakul ki a rendszer.

A rendszerek kapcsolódhatnak nagyobb rendszerekké.

Elemek magukban vagy a rendszer/ek betölteneik funkciót.

Megrendelői interjú

Célja az elvárt igények felmérése az elemek és kapcsolatok szempontjából. Ennek során kiegészítjük a már megfigyelt és megtalált elemeket és kapcsolatokat, továbbá kijelöljük a tervezés eredményességének értékelési szempontjait. A szempontok legyenek SMART:

- S – specifikusak,
- M – mérhetőek,
- A – alapvetően egyértelműek,
- R – realizisztikusak és relevánsak,
- T – teljesülésük időhöz kötött.

Irányított segítő kérdések az interjúhoz:

- Jelenlegi állapotról: ami van, az miben és mennyiben felel meg az igényeiknek? életstílus? alapvető értékek?
- Elérni kívánt állapotról: álmok? igények? prioritások?
- Erőforrások: személyes? anyagi? határidők? korlátozó tényezők?

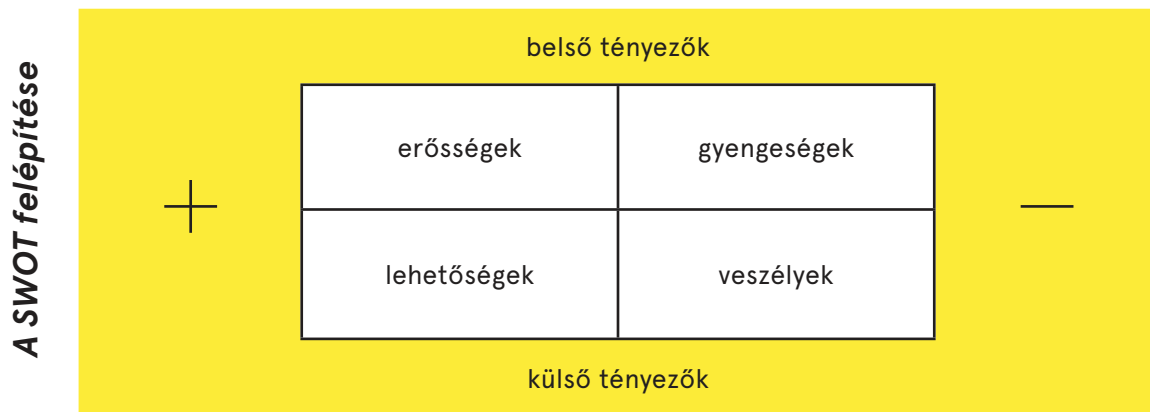
Módszerek

Táblázatkészítés (példa)

<i>Funkció</i>	<i>Rendszer</i>	<i>Elemek</i>
Élelmiszer-termelés	konyhakert (természeti)	zöldségek, fűszerek
	gyümölcsös (természeti)	gyümölcsfák, bogyósok
	konyhakert (épített)	fólia, üvegház, támrendszer, emeltágások...

SWOT-analízis (elemekre, később az egész tervre)

Pozitív-Negatív-Érdekes

A rendszer felépítésénél megvizsgálhatunk funkciókat, alrendszereket, feltehetjük a kérdést:

- mi ebben a jó? +
- mi ebben a rossz? -
- mi az, ami kapcsolódik hozzá, érdekes lehet, de se nem -/+

<http://sourcesofinsight.com/avoid-the-intelligence-trap/>

McHarg kizárásos módszer

Vizsgáljuk inkább az elemek egymás közti kizáró hatását. Az így megtalált megszorítások meghatározzák vagy legalább leszűkítik a további lehetséges elhelyezést. Adott elemek például nem kerülhetnek egymáshoz túl közel (lakóövezet és trágyatárolás).

Kapcsolati háló:

Az elemeket felírjuk körben, és jelezzük, ha van köztük kapcsolat. A jel lehet különböző színű és irányú.

Véletlen társítás:

Néha egy folyamatba beleragadunk, itt segíthet, ha összekeverjük az elemeket és újra gondoljuk az összefüggéseket.

Folyamatábrák:

Sokat segíthetnek a tervezésben, jól mutatják az összefüggéseket és a sorrendiséget, azt, hogy hogyan juthatunk el a kiindulási pontból a célíg több úton, és ezekhez milyen feltételeknek kell teljesülniük.

RENDSZERSZINTŰ KAPCSOLATKERESÉS

Az eddigi megfigyelés és elemkeresés eredményeként egy elemlistához jutunk. A folyamat során rendszerint már észrevehetők az elemek közötti közvetlen kapcsolódások, a teljes áttekintés érdekében viszont az egész rendszer szintjén szükséges ezen kapcsolatokat felderítése és elemzése.

Kezdeti lépésként a megrendelőt kell kikérdezni, aki a saját tapasztalataival, megfigyeléseivel, továbbá igényével és elvárásaival befolyásolja a tervezés menetét. A kliens interjú során irányított kérdésekkel keressük és kijelöljük a tervezés célját, valamint az értékelési szempontokat (SMART).

Az analízist segítő módszerek

Táblázatkészítés:

elemek és rendszerek funkció szerinti táblázatba foglalása

Kapcsolati háló:

az egymással kapcsolódó elemek teljes hálójának felderítése

SWOT:

pozitív (erősségek, lehetőségek) és negatív (gyengeségek, veszélyek) analízis

PNÉ:

szintén +/- analízis továbbbontás nélkül, érdekes/neutrális kiegészítéssel

Blokk címe		Zónák, szektorok, mintázatok		
A blokk célja		A fenti koncepciók megismerése		
A blokk eredménye, kimenetele		A résztvevők képessé válnak arra, hogy a különböző szektorokat felismerjék a saját területükön és zónákra osszák azt. Megismerik a természet mintáit és potenciális alkalmazásukat.		
Szükséges eszközök		Zónákhoz, szektorokhoz: terepasztal berendezve, fakockák, homok, föld, fű, színes anyagok, szalagok, fonalak stb., kártyák elem neveikkel. Mintákhoz: 12 db tárgy a természetből (falevél, fűszál, toboz, lép, darázs-fészek stb.), csomagolópapír, filcek.		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
20 (0:00 – 0:20)	A helyszín makettjének létrehozása	Elmondja, hogy a felhalmozott eszközökből és tárgyakból a terepasztalon hozzuk létre a helyszín makettjét.	A résztvevők közösen létrehozzák a makettet	
15 (0:20 – 0:35)	Szektorok megismerése, gyakorlása	Elmondja a szektorok elméleti hátterét és ösztönzi a résztvevőket arra, hogy mondjanak példákat, kiegészít ha kell.	Példákat mondanak a szektorokra és a maketten kreatívan ábrázolják azokat	Kívülről jövő energiák: Meg akarjuk fogni? Ki akarjuk védeni? Szél, nap, idegen behatolók, kutymarakodás, stb.
25 (0:35 – 1:00)	Zónák megismerése, az elemek zónákba helyezése	Elmondja a zónák elméleti hátterét, a résztvevőkkel közösen meghatározza a zónákat a terepasztalon. Majd kéri a résztvevőket, hogy a zónákba elemeket helyezzenek, ösztönzi az eszmecserét és a kreativitást	Ötletelnek, hogy a terület melyik zónába tarozzék. Ezt színes fonalakkal, szalagokkal jelölik. A kártyákon szereplő elemeket a zónákba helyezik.	Befektetett energia: Mennyit akarunk gürizni? Mennyi időt és odafigyelmet igényel az adott elem, terület?

Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
30 (1:00 – 1:30)	A természet mintái: rajzos feladat, eszmecsere	Bevezeti a mintázatok elméleti háttérét és jelentőségét. Mindenkinek ad egy tárgyat, kéri a résztvevőket, hogy figyeljék meg, majd arra, hogy rajzolják le. Ösztönzi a szabad asszociációkat, hogy a mintát szabadon használják, forgassák el, kicsinyítsék, nagyítsák fel, menjenek körbe egymás rajzain, érjenek bele, stb.. Néhány perc után megkéri a résztvevőket, hogy mindenki mozduljon el 90 fokkal az asztal körül és kezdjen el az előtte lévő új felületre rajzolni, akár egymás rajzait is felhasználva. Ezt még 2-3-szor megismétljük. Facilitálja a megosztást.	Pár percre nézgetik a kezükbe vett tárgyat. Körbeállnak egy nagy asztalt, amire csomagolópapír van erősítve és a kezükben lévő tárgy mintázatát lerajzolják a papírra. (mindenki ugyan arra a papírra rajzol). Megosztják a tapasztalataikat, érzéseiket, gondolataikat.	
Megjegyzés				

ZÓNÁK, SEKTOROK, MINTÁZATOK

bevezető

Zónák és szektorok

A hatékony energia felhasználás megtervezése a permakultúra egyik sarokköve. Ehhez nyújt segítséget a zónák és szektorok elemzése, melynek eredményeképpen az általunk integrálni kívánt elemeket a megfelelő helyre tudjuk tenni.

Például a naponta többször látogatott alomszék egy közeli szélvédett helyre tervezzük, közel a komposzt halomhoz és oda, ahol rendelkezésre áll esővíz a kézmosáshoz illetve az alomszék-edényének öblítéséhez. Az alomszék irányába bejárt útvonalon elvihetjük a konyhai hulladékot a komposztba, elláthatjuk a baromfiakat és szedhetünk néhány fűszer- és zöldségnövényt. A zónák meghatározása során az általunk befektetni kívánt energiát, illetve a számunkra szükséges elemek energia- és figyelemigényét vizsgáljuk.

A zónák koncepciója az általunk befektetendő energia megtervezésére szolgál, és jellemzően 0-tól 5-ig számozzuk.

A nullás zóna az, ahol folyamatosan jelen vagyunk, míg az 5-ös zóna olyan hely, ahová nagyon ritkán, évente csak 1-2-szer megyünk. Ennek fényében gondoljuk át, hogy az elhelyezni kívánt elemek mennyi és milyen gyakori figyelmet igényelnek. Például a veteményest vagy a baromfiólat minden nap meglátogatjuk, így ezeket az 1-es, 2-es zónákba helyezzük.

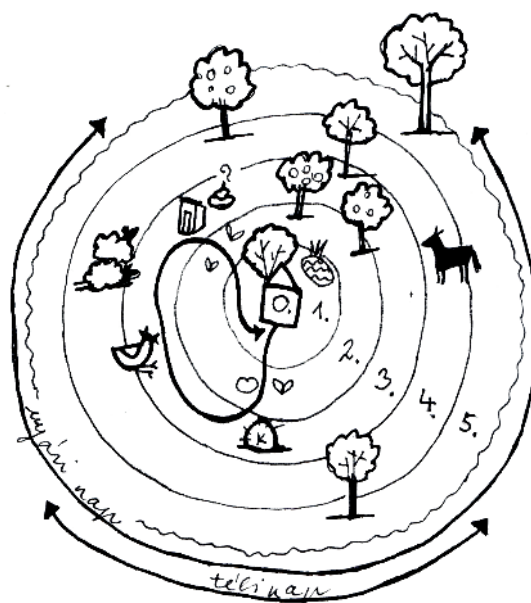
Ezzel szemben a gabona földre időszakosan látogatunk el és a tenyészidőszakban is csak viszonylag ritkán, így ez a 3-as zónába illik.

A szektorok a kívülről érkező energiákat reprezentálják. Ilyenek a napsütés, szél, zaj stb. Ezen tényezők figyelembevételével helyezzük el az elemeket, mérlegelve, hogy az adott tényezőt felhasználni szeretnénk (például passzív szolár melegház) vagy megvédeni magunkat tőle (például szélfogó erdősáv).

A rendelkezésre álló idő függvényében többféle módszert is választhatunk a téma megismertetésére. Nagyon látványos a blokk leírásban kifejtett terepasztal közös létrehozása. A terepasztal ábrázolhat egy fiktív helyet, de hatásosabb, ha a képzés helyszínét modellezi.

Ha rövidebb a rendelkezésre álló idő, akkor egy gyorsabb módszer a zónák és szektorok ábrázolása a flipcharton. Az alkalmazást jól szemlélteti, ha kis kártyákat osztunk ki, melyeken elemek szerepelnek (például tyúkudvar, fűszerkert, nap-sugár tó, tűzifatároló, erdőkert stb.). Ezeket a résztvevők egyesével elhelyezik a táblán a zónák és a szektorok figyelembevételével.

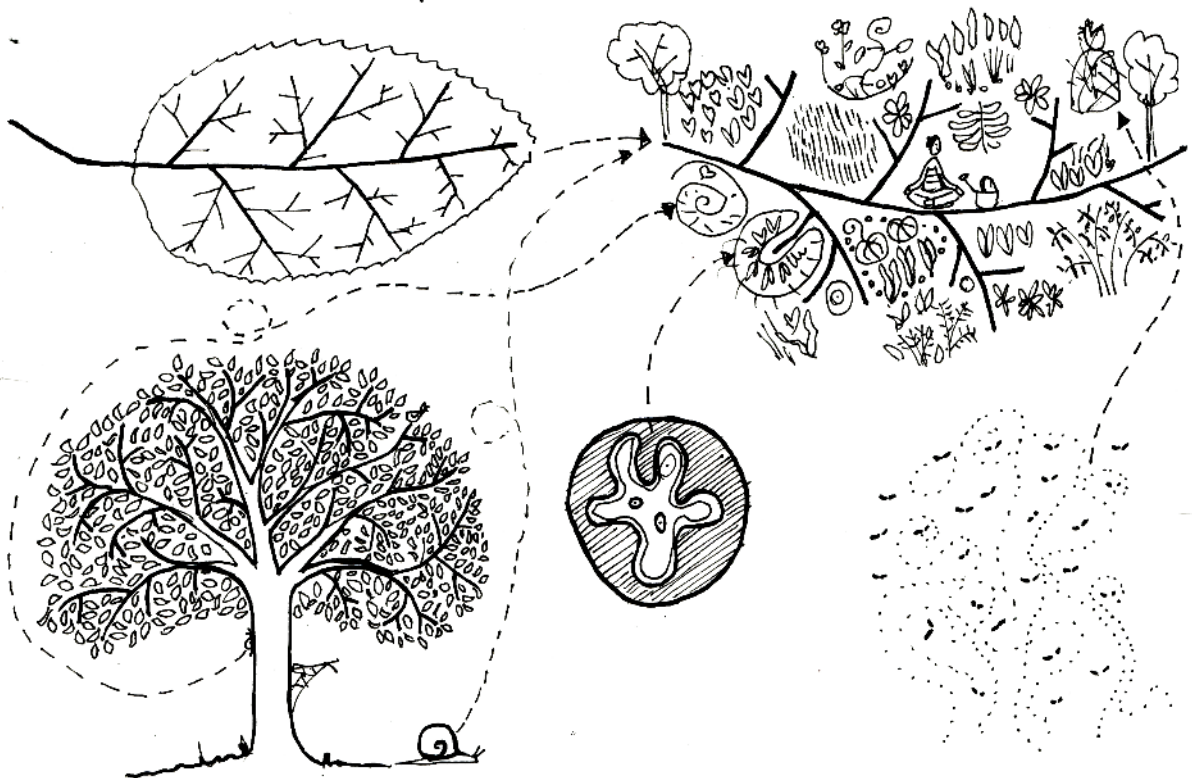
Ösztönözzük őket, hogy a választásaikat indokolják meg.

Mintázatok

A permakultúrában nagy hangsúly van a természet mintáinak megfigyelésén és leleményes felhasználásán.

A mintázatok tanítására többféle utat választhatunk. A minták egyszerű felsorolása és funkcióinak elemzése helyett sokkal kreatívabb megoldás az óravázlatban részletezett kreatív módszer. Itt a résztvevők egy-egy természetből származó tárgy (fakéreg, lép, faág, csigaház stb.) megvizsgálása után annak mintázatát replikálják egy nagy papírlapon.

Mindenki közös papírra dolgozik színes zsírkréták, filctollak felhasználásával.

A kreativitásukat szabadjára engedve kicsinyíthetik, nagyíthatják, elforgathatják a mintát. Az asztal körül rotálva mindenki legalább 3-4 helyen rajzol a lapra. A végeredmény egy színes, mintázatos, gyakran egy hely térképére emlékeztető mű. Egy lépést hátralepve a csoport közösen elemzi a végeredményt. Ilyenkor sok érdekes megfigyelés lát napvilágot. A megbeszélés kiváló alkalom arra, hogy a facilitátor részleteket mondjon el a természet mintáival kapcsolatban. Például a spirális és az elágazó mintázatok közötti különbségek elemzése és felhasználásuk sokrétűsége.

Olykor a résztvevők felfedezik, hogy az alkotásuk egy térképre emlékeztet. Ekkor kis ösvényeket, kerítést, ágyásokat, erdőkertet és más elemeket fedeznek fel. Kiváló gyakorlat a jobb agyfélteke aktiválására.

Blokk címe		Térképezés elmélete és módszerei		
A blokk célja		Térképészeti alapok és gyakorlati módszerek átadása		
A blokk eredménye, kimenetele		Alapszintű térképolvasási készségek elsajátítása, a felmérési módszerek kivitelezésének megtapasztalása		
Szükséges eszközök		Térképek (szintvonalas, katonai stb.), slagvizimérték, vízmérték, függőn, A-keret, számítógép+Google earth (on/offline), mérőszalag, rajzlapok, ceruzák, vonalzők		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
10 (0:00 – 0:10)	Lépéskalibrálás	Előre felméretezett pályán elindítja a tanulókat, oda-vissza lépésszámlálás, átlagolás	Lelépik a felmért távolságot oda-vissza, számolják, átlagolják	A távolságból és a lépésszámból a lépéshossz kiszámolása
10 (0:10 – 0:20)	Térképolvasás	Bevezetés a témába, léptékezés ismertetése	Körben ülnek, interaktívan	Aktuális földhivatali térkép bemutatása, magyarázata
30 (0:20 – 0:50)	Gyakorlati mérési feladat: tervezési területen különböző egységek felmérése	Koordinálja a csapatokat, hogy ne zavarják egymás méréseit	Felmérés, rajzolás	3 kiscsoport, különböző léptékben rajzolják le a tervezési terület 3 egységét, figyeljék meg, hogy miképp jelzik a tájolást
10 (0:50 – 1:00)	Szintvonalak	Mérési módszerek ismertetése	Eszközök kézbe vétele	Szintvonalak elmélete, eszköz felépítése, kalibrálása, használata
20 (1:00 – 1:20)	Szintezés	Két csoport közt ingázik és segít, ahol kell	Két csoport, egyik slagvizimértékkel mér, másik A-kerettel	5 perc kalibrálás, 5 mérés, majd csoportcsere
10 (1:10 – 1:20)	Módszer alkalmazás	3 kiscsoport, módszerek kiosztása	3 külön módszer alapján feldolgozás	
10 (1:20 – 1:30)	Google earth	Online eszközök ismertetése		Térképadatbázisok, helyrajzi szám kereső (mepar)
Megjegyzés		Jegyzetben: felsorolása, rajzos ismertetése az órai és + technikáknak, online tananyagba példák, képek		

A TÉRKÉPEZÉS ELMÉLETE ÉS MÓDSZEREI

A tényleges tervezés előfeltétele a pontos helyszín megfigyelése és az adottságok felmérése után azok számszerű mérése és ábrázolása. Ennek során az elemek térbeli elhelyezkedésén van a hangsúly, hiszen ezek ismerete fontos a jelenlegi helyzet megértéséhez és a kívánt állapot kijelöléséhez.

Bevezetésképp egy kikért földhivatali térképet érdemes ismertetni, mivel minden földterület elhelyezkedését ez ábrázolja és határozza meg. Tulajdonságai: helyrajzi szám, művelési ágak, lépték, tájolás.

Adott terület egység saját alaptérképe a földhivataliból kiindulva kinagyítható, vagy saját mérésekkel előállítható.

Mérési módszerek

Távolságmérés eszközökkel, lépéssel: kalibrálás ismert távolság lelépésével.

Mivel adott terep kétdimenziós térképen történő ábrázolásakor elvesznek a magasság-információk, így csupán távolságméréssel nem lehet egyértelműen elvégezni a leképezést. Vagyis a valóságban mért távolságoknak csak a földfelszíni vetülete arányos a térképen mért távolságokkal. Ez sík terepen nagyfokú azonosságot jelent, viszont amint szintemelkedésekkel kell dolgozni, máris érdemes például több ponthoz is viszonyítva kimérni a távolságokat (többszörös háromszögelés). Ezért igen fontos a terület szintkimérése, ami alapjában véve vízszintmérést (azonos szinten lévő pontok kimérést) jelenti.

Vízszintmérés: vízimérték, A-keret, forgólézer

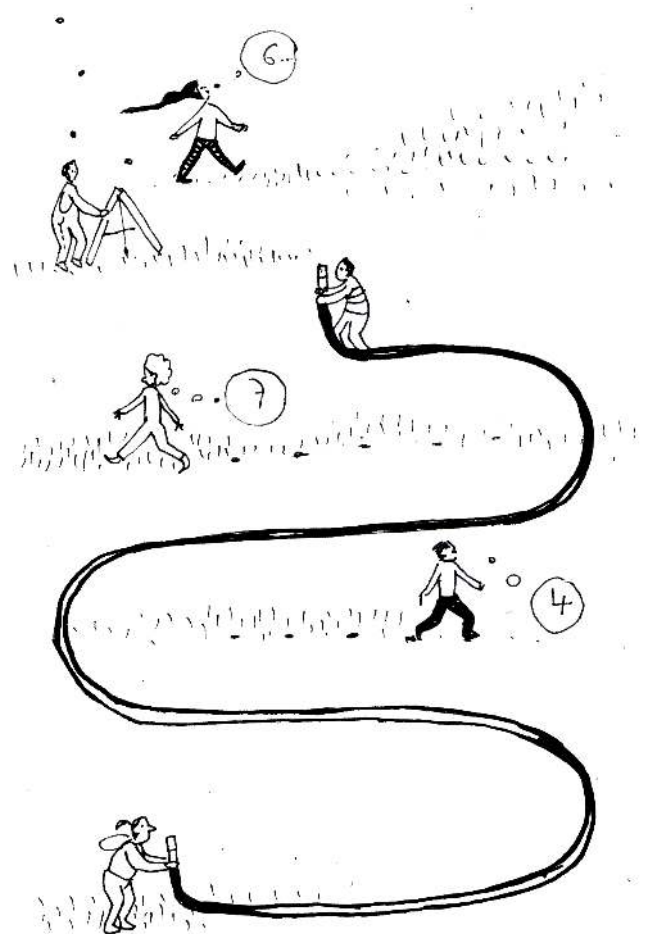
Online eszközök

Digitális világtérkép:

<http://earth.google.com>

Magyarországi mezőgazdasági földadatbázis:

<https://www.mepar.hu/mepar/>

Alaptérkép: a meglévő elemek összefoglaló megjelenítése

Megfigyelési szempontok

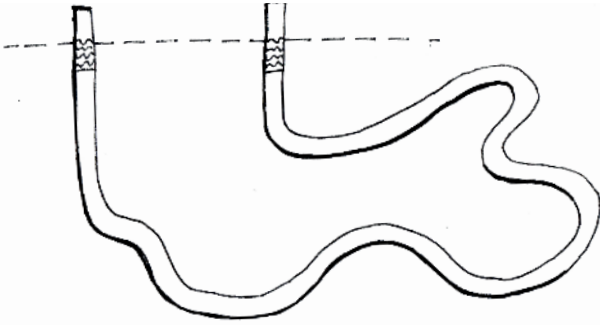
Határok	sövény, kerítés, falak
Épületek	házak, melléképületek, üvegház
Megközelíthetőség	utak, ösvények, kapuk, ajtók, ablakok
Növények	növényzet, egyes növények
Víz	tavak, patakok, vizes élőhelyek, vízelvezető árkok
	csapok, vízvezeték, esővíztároló, csatorna
Talaj	homok, agyag
Domborzat	lejtés
Mikroklíma	

Terület felmérésének további szempontjai

Biodiverzitás	növények, állatok, ökológiai rendszer
Klíma	agrometeorológiai adatok
	mi érzi jól magát?
Víz	milyen vízre van szükség?
Helyi szolgáltatások	vezetékek
Egyéb	erőforrások, veszélyek

Mérési technikák

Slag-vízmérték (szintezés)

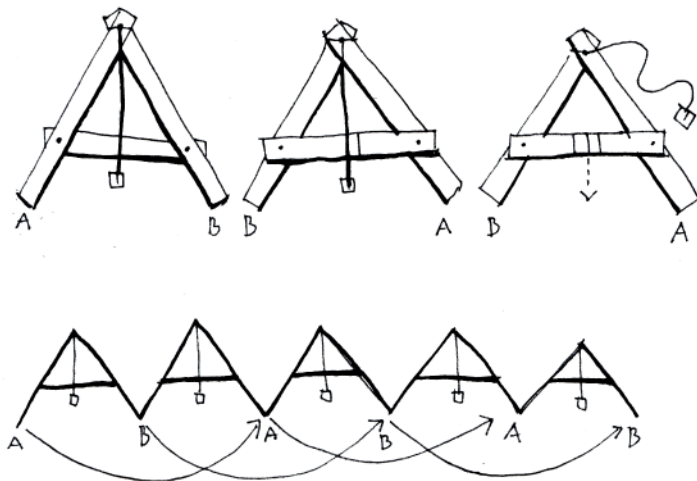
A slag-vízmérték hosszú gumicsővel (slaggal) összekötött két átlátszó (üveg) cső. Működése a közlekedőedények fizikai elvén alapul. Használat során a két csövet összefogják és az egyikbe annyi vizet öntenek, hogy a gumicsőön keresztül átáramolva a másik csőben is legyen víz. Fontos hogy az egész rendszer levegő (buborék) mentes legyen.

Kalibrálása

A két átlátszó véget egymás mellé téve bejelöljük rajta a vízszintet. Ezután ha az egyik üvegcsövet a másikhoz képest függőlegesen elmozdítják, valamennyi víz átfolyik a csővön, de a vízszint mindkettőben azonos magasságban, a jelölésnél lesz. Használata során a kalibrált vízszint a rendszer térfogatváltozása miatt elmozdulhat (vagyis nem fog mindkét végén ugyanoda beállni), ezért a hőmérséklet változása vagy az összekötő cső mozgatása/nyúlása miatt újra kell kalibrálni (vízmennyiséget utána/kiönteni).

Ezt az eszközt használják építkezéseknél, az egymástól távollévő pontok vízszintbe állítására.

A-keret (szintezés)

Két lábát tetején összefogva és keresztrúddal rögzítve A alakot formál ez a keret. Közepén zsinóron súly lóg, ami a függőlegest mutatja.

Kalibrálása: két pontot kijelölve (A, B) lerakjuk a két lábát, a keresztrúdon bejelöljük a függősúly által kijelölt függőlegest. Majd a két lábat felcserélve megfordítva lerakjuk ugyanarra a két pontra (B, A). A függősúly mostani helyzetét szintén bejelölve az így kapott két jelölés közti távolság felénél van az a helyzet, melyet elérve a két láb egy szinten áll. Segítségével ugyanazon szinten lévő pontokat lehet kijelölni és keresni.

Blokk címe		Tervezés folyamata, eszközei		
A blokk célja		Tervezési módszerek, és folyamatok megismerése gyakorlása		
A blokk eredménye, kimenetele		A résztvevők a tanfolyam tervezésében tudják alkalmazni a módszereket, átlátni a folyamatot, majd a saját tervükön is tudják alkalmazni		
Szükséges eszközök		Nagy papírok, kis papírok, képek, betűk nagy papíron, vetítés		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
5 (0:00 – 0:05)	Bevezetés	A blokk céljának ismertetése, irányított megfigyelés gyakorlása a tervezés előkészítése	Körben ülnek	
15 (0:05 – 0:20)	Irányított megfigyelés gyakorlása	Segítő kérdések gyűjtésének levezetése, csoportokra bontás	Interaktív részvétel, bejárják a helyszínt, jegyzetet készítenek, táblán	Az eddigi megfigyelések alapján a kevésbé lefedett elemekre irányítani a figyelmet, +eszközök (állandó megfigyelési pontok)
10 (0:20 – 0:30)	Megosztás	Koordinálja	Ismertetik az eredményeiket	
10 (0:30 – 0:40)	A tervezés körfolyamatának ismertetése, egyéni helyzetre való alkalmazása	Előre megírt papír alapján OBREDIME ismertetése	Hallgatják	A megbeszélés alatt a résztvevők végiggondolják a saját élethelyzetüket
20 (0:40 – 1:00)	Egyéni megosztás a saját helyzetről	Figyel, irányít, a segítő jegyzetel a betűszó mellé	A diákok beállnak a saját betűikhez, sorban mesélnek, 1-2 percben	A csoport tagjai megismerjék egymás helyzetét
10 (1:00 – 1:10)	Összefoglalás, tervezési feladat előkészítése	A tervezési segédlet ismertetése	Figyelnek	
20 (1:10 – 1:30)	Az eddig összegyűjtött információk rendszerezése	A tanár és a segítő válaszol a kérdésekre	Csoportos munka	Térképen való ábrázolás: elemek, rendszerek, zónák, szektorok
Megjegyzés				

A TERVEZÉS FOLYAMATA ÉS ESZKÖZEI

Tervezési kérdőív

Összefoglaló kérdések a megrendelői igényekről (mit szeretnének megtartani, megváltoztatni, megvalósítani – célok), az erőforrásokról (anyagi, tudás, idő, kapcsolatok), a tervezési helyről (ott élők tapasztalatai és megfigyelései), valamint az elképzelt megvalósítás és változtatás rangsorolása (sorrendiség, határidők).

Irányított megfigyelés

A fenti kérdések alapján a rendszer legkevésbé tisztázott részeinek és funkcióinak céltudatos megfigyelése, melynek során adott kérdésre keressük a jelenlegi állapotban megfigyelhető választ.

OBREDIME

A teljes tervezési ciklus lépései:

Obsevation – megfigyelés

Boundaries – határok

Resources – erőforrások

Evaluation – kiértékelés

Design – tervezés

Implementation – megvalósítás

Monitoring & maintenance: követés és fenntartás

Evalutaion – (újra) kiértékelés, visszatérve a 4. ponthoz.

Blokk címe		Tervezési feladat		
A blokk célja		A helyszínhez alkalmazkodva vagy hozott feladatból a tervezés folyamatának gyakorlati használata		
A blokk eredménye, kimenetele		A kis csoportok végigcsinálnak egy tervezési folyamatot, hogy maguk is tudják alkalmazni a gyakorlatban		
Szükséges eszközök		Nagy papírok, kis papírok, képek, vetítés		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
5 (0:00 – 0:05)	Visszatekintés	A tervezés folyamata újra ránézünk		
15 (0:05 – 0:20)	Feladatok kijelölése	A tervezési feladat menetét ismerteti, és feljegyzi csoportonként a célokat	A csoportok az előző napi összefoglaló alapján meghatározzák a tervezési feladat konkrét célját	Etikákra és elvekre való visszautalás, megnevezés a tervezési folyamat lépéseinél
10 (0:20 – 0:30)	Példa tervek megmutatása	Vetít	Nézik, kérdezhetnek	Játék, a sok info után..
60 (0:30 – 1:30)	Tervezés elkezdése	Körbejár, segít	A választott tervezési feladat csoportos kidolgozása	
Megjegyzés				

TERVEZÉSI FELADAT

Az együttműködő kiscsoportos tervezés bevezetése és elősegítése.

Szerepkör tisztázása

- Egyedüli vagy közös tervezés
- Megrendelői oldal (egyedüli vagy több személy)
- A tervezési szempont megvalósítással való egybekötése
- Válaszok dokumentálása

Közösségi tervezés

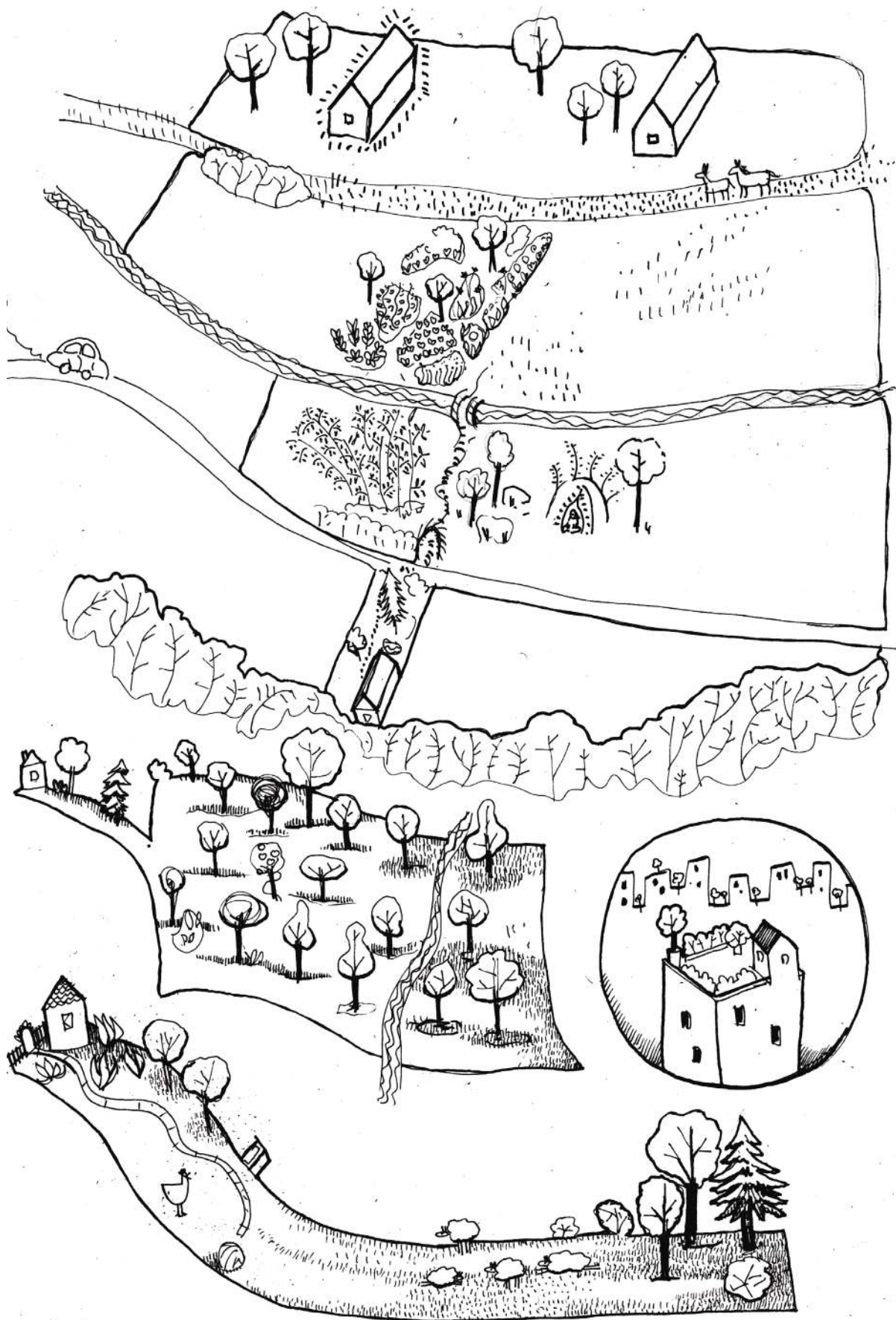
résztvételi csapatmunka: álmodozó kör, képesség/tudásfelmérés, szerepek kijelölése és folyamatos cseréje (vezető, facilitátor, időfelelős, jegyzetelő, megfigyelő).

Együttműködés

- indító kör mindenki hogylétéről
- hozzászólási körök: csak egy beszél (beszélő bot), mindenki sorra kerül, mások legfeljebb csak kézjeleket használnak, több szempontból megvilágítás (de Bono ó kalapos látásmód: szervezői, kreatív, érzés alapú, kritikus, optimista, ténytyszerű)
- kiscsoportos vagy páros munka: hallgató és figyelő váltott módszer
- kommunikáció: én kijelentések, erőszakmentes

Blokk címe		Tervezés		
A blokk célja		A helyszínhez alkalmazkodva, vagy hozott feladatból a tervezés folyamatának gyakorlása		
A blokk eredménye, kimenetele		A kis csoportok végigcsinálnak egy tervezési folyamatot, hogy maguk is tudják alkalmazni a gyakorlatban		
Szükséges eszközök		Nagy papírok, kis papírok, képek, vetítés		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
90 (0:00 - 1:30)	Tervek elkészítése	Körbejár, segít	Csoportos kidolgozása a választott tervezési feladatnak	
Megjegyzés				

Blokk címe		Tervek prezentációja		
A blokk célja		A helyszínhez alkalmazkodva, vagy hozott feladat terveinek bemutatása		
A blokk eredménye, kimenetele		A kis csoportok bemutatják egymásnak (és a megrendelőnek) a tervezési folyamatuk eredményét		
Szükséges eszközök		Nagy papírok, kis papírok, képek, vetítés, tábla (tartó)		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
90 (0:00 – 1:30)	Tervek bemutatása	Moderálja a bemutatókat, kiemeli az elvek alkalmazását	A terv csoportos bemutatása	Általában 3*30 perc a csoportonkénti prezentációra
Megjegyzés				

A prezentáció előkészítése:

- a tervező kis csoportok egyeztessék az előadás módját (mindenki beszél, megosztják, rajzolnak...)
- a bemutatásra szánt anyag elkészítése közben osszák meg a megfigyeléseket, a fontos kulcsszavak kerüljenek megjelenítésre
- a terv tartalmazza a megfigyelt összefüggéseket, az elemzések eredményeit és az utalásokat a permakultúrák alapokra
- figyeljünk az időzítésre, hogy a megadott idő alatt a terv lényegét bemutassák, maradjon idő tisztázó kérdésekre, amit a tanár és a többi csoport is feltehet
- ha a terv egy résztvevő, vagy a helyszínen élők életteréről készül, legyen lehetőség a "megrendelő" reakcióját meghallgatni

Blokk címe		Gyakorlat a tervezési feladathoz kötődően		
A blokk célja		Olyan gyakorlati fogások átadása, amelyek egyszerűen, rövid idő alatt megvalósíthatóak		
A blokk eredménye, kimenetele		A résztvevők megismernek néhány egyszerű, praktikus gyakorlati fogást, amit a ház körül el lehet végezni. Hogyan lehet otthon is meglévő anyagokból alkotni.		
Szükséges eszközök		Változó, lásd lentebb		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
20	A gyakorlati feladatok ismertetése mindenki számára	Körbevezeti a gyakorlati feladat állomásain a résztvevőket. Elmagyarázza a komposzt tea kijuttatás, mag drázsírozás, ágdarálás mikéntjét	Mindenki figyel	
	Komposzt tea kijuttatása	Segít feltölteni a permevezőt, elmagyarázza, hogyan kell a teát kijuttatni	1-2 fő Aktívan figyel az instrukcióra, Elvégzi a feladatot	Komposzt tea, permevező (a komposzt teát már előző nap összekészítjük)
	Mag drázsírozás	Megmutatja az alapanyagok előkészítésének mikéntjét, majd a drázsírozás folyamatát	2 fő Aktívan figyel az instrukcióra, Elvégzi a feladatot	Száraz agyagos talaj, zsák, bunkó vagy kalapács, tuskó, komposzt, kukoricadaráló, víz, komposzt tea, kézi permevező, (a drázsírozott magokat közvetlenül a talaj felszínre lehet szórni; rovarok, rágcsálók nem hordják el és esős időben azonnal csírázásnak indul).
	Ágdarálás	Megmutatja az alapanyagok előkészítésének mikéntjét, a készülék működését, az ágdarálás folyamatát.	2 fő Aktívan figyel az instrukcióra, Elvégzi a feladatot	Ágak, daráló, kesztyű, védőszemüveg (az ágdarálékot a későbbi gyakorlati feladatok során tudjuk felhasználni, például komposzt készítés, mulcsozás, dombágyás stb.).
Megjegyzés				

Blokk címe		Erdőkert		
A blokk célja		Az erdőkert felépítésének megismerése, kialakításának lehetősége, módszerei		
A blokk eredménye, kimenetele		A résztvevők segítséget kapnak saját erdőkertjük megtervezéséhez, a növények elhelyezéséhez, fenntartásához		
Szükséges eszközök		Vetítés, a helyszín vagy tervezési terület alaptérképe		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
5 (0:00 – 0:05)	Bevezetés	Akkor most erdő vagy kert? mesél	Figyelnek	Általában 3*30 perc a csoportonkénti prezentációra
20 (0:05 – 0:25)	Vetítés	Bemutatja a képeken az erdőkert sajátosságait	Beszélgetés a képekről, kérdések	Az erdőkert szintettsége, határai, éves ciklusa, típusai
20 (0:25 – 0:45)	Látottak elemzése, megbeszélése a témavázlat szempontjai szerint	Felsorol szempontokat	Kis csoportokban dolgozva kifejtik az egyes szempontokat	Szintek, fényviszonyok, szegély-hatás, szukcesszió szélvédelem, mikroklima, együttműködés és versengés, állatok
15 (0:45 – 1:00)	Csoportok megosztják a kidolgozott témát	Facilitál	A csoportokból egy-egy ember megosztja a többiekkel a feldolgozott témát	A témákban különös figyelmet fordítanak a kapcsolatra a permakultúra etika és elvi elemeivel
20 (1:00 – 1:20)	Játék- növények elhelyezése az erdőkertben	Kiosztja a játék részeit, megmagyarázza a játékot: az erdőkert elemeit papíron, alaptérképre, vagy térben kell elhelyezni	Átbeszéljük a feladatot, majd csoportokban dolgozva papíron elhelyezik a képeket, vagy 1-1 elemet megszemélyesítve a térben helyezik el a növényeket az erdőkertben	Az eddig megbeszélt információk alapján a csoport összeállít egy erdőkertet, ami lehet a helyszínen, vagy kitalált területen, használva az elemek közti kapcsolatokat
10 (1:20 – 1:30)	Megvizsgálják a kialakított erdőkertet	Végigjárja az elemeket és segítő kérdésekkel támogatja a megosztást	A kapott elem elhelyezését és kapcsolatait osztja meg	Igények, elhelyezés szempontjai, kapcsolatok
Megjegyzés				

ERDŐKERT

Erdőkert és permakultúra kapcsolata:

mindkettő elemeket rendez rendszerbe, a kapcsolatok figyelembevételével, tudatos tervezéssel, az ökológiai rendszerek szabályai szerint, de a permakultúra sokkal tágabb témaköröket fed le, így az erdőkert egy élelmiszer-termelő elem lehet a permakultúrás tervben.

Erdőkert	Konyhakert+gyümölcsös
szintekben vegyesen vannak a növények egy területen	külön ágyásokban konyhakert, mellette, szegélyként gyümölcsfák
talajforgatás nélkül	rendszeres talajforgatással
jellemzően évelők	zöldségek évente újrateve
változatos fajösszetétel	ágyásonként azonos növények, kevesebb faj
egymást segítő növények kapcsolatban	egymást segítő növények más ágyásban
az élő talajt a folyamatosan visszapótoló növényi anyag táplálja	
betegségek megjelenése foltszerűen	
termények egész éven át, változatosan	termények hullámokban

Az erdőkert funkcionális alrendszerei:

- zöldségek
- gyümölcsök
- gyógy- és fűszernövények
- festőnövények
- oszlopok, karók, kötöző-anyagok
- kosárfonás alapanyag
- tűzifa
- olajos magvak
- saláta növények
- tisztító növények
- gomba
- méz
- takarmánynövények

Témák feldolgozásra:

- szintek (növény-javaslatok minden szintre – lista az E-mellékletben)
- fényviszonyok az erdőkertben, szegély-hatás, szukcesszió
- szélvédelem, mikroklimatikus viszonyok
- együttműködés és versengés a szintek-növények között
- állatok helye az erdőkertben

Az erdőkert kialakításánál a tervezés körfolyamatát járjuk végig, a megfigyeléstől a tervkészítésen keresztül a fenntartásig, használva az ott tanult módszereket.

ERDŐKERT

Az erdőkert egy természetes erdő szerkezetét veszi alapul. Szintenként gyümölcstermő fák, bokrok, évelő fás és lágyszárú gyógy- és más haszonnövények építik fel. Egyéves növények közül a magukat újratvetőket részesítjük előnyben.

<https://spiralseed.co.uk/robert-hart-1-april-1913-7-march-2000-a-visit-to-the-forest-garden/>

Hasonlítsuk össze az erdőkert és a hagyományos konyhakert-gyümölcsös felépítését, összetételét, kialakításának menetét, munkaigényét, termény-összetételét, betakarítási lehetőségeit, fenntartási technikáit.

Egy képet szeretnénk, ami "üres" ábrázolja a szinteket, növények kontúrjait, vagyis az elemeket, és a résztvevők tudnak bele dolgozni.

Blokk címe		Talaj		
A blokk célja		A talaj tulajdonságainak és működésének ismertetése. A talajok védelmi és regenerálási stratégiái a kertben		
A blokk eredménye, kimenetele		A résztvevők el tudják mondani, mi a talaj és hogyan működik az egészséges talaj. Fel tudják sorolni a talaj tápanyag hálózat résztvevőit és funkcióit. Tudják milyen elveket kövessenek a talajok életre keltése érdekében.		
Szükséges eszközök		projektor, számítógép, min 100 méter madzag, kártyák (a talaj tápanyag háló elemei)		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
70 (0:00 – 1:10)	Talaj elmélet prezentálása	Előad, kérdések feltevésére ösztönözi a résztvevőket	Figyelnek, kérdeznek	
20 (1:10 – 1:30)	A talaj élet hálózata – játék	Ismerteti a játékot, koordinál	A résztvevők tartják a kártyát, melyen a talaj tápanyag hálózat valamely eleme szerepel. Az egyik elemtől kiindulva egy hosszú fonalat adnak egymásnak a résztvevők demonstrálva az egyes elemek közötti kapcsolatokat.	
Megjegyzés				

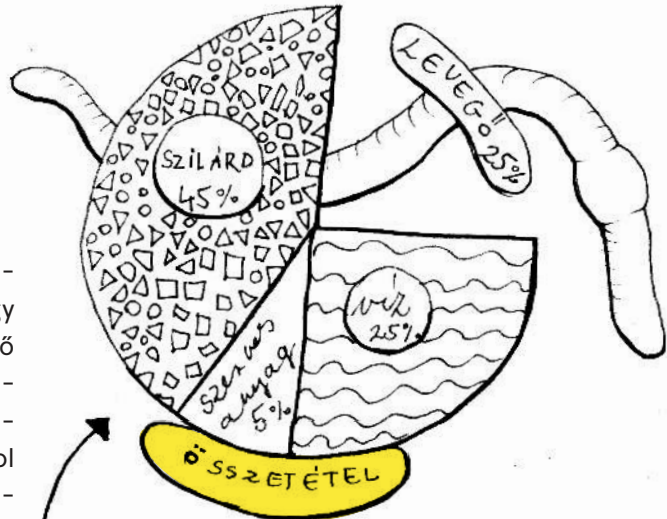
TALAJ

Az élő talaj eszenciális eleme a permakultúrák rendszernek. Sőt nem csak a permakultúrában alapvető fontosságú, hanem a földi élet szempontjából is. A talajok világméretű pusztuláson mennek keresztül, és nekünk kötelességünk a gyógyításán dolgozni.

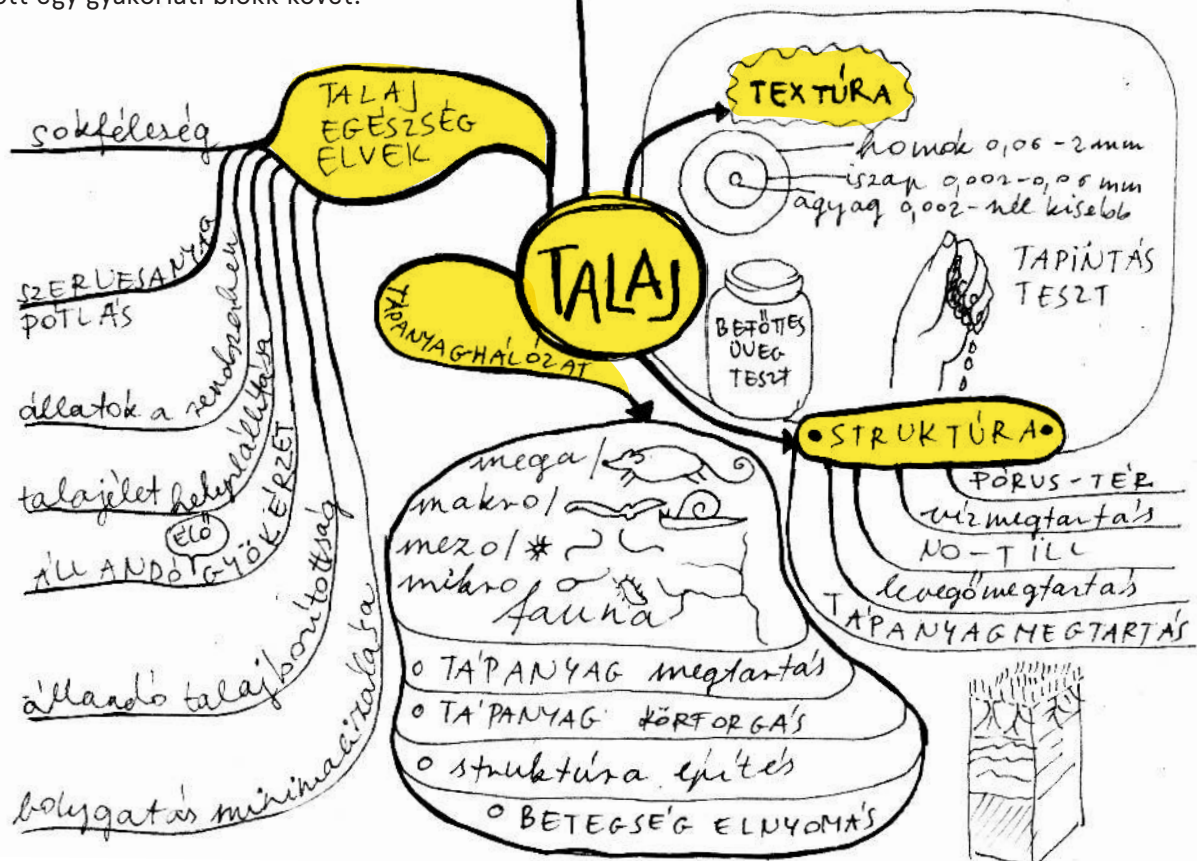
Hiszen a permakultúra egyik etikája a Föld védelme, ami magába foglalja a talajok védelmét is.

A talaj fontosságára való tekintettel szinte minden permakultúra-képzésbe beleillesztek egy 60 vagy 90 perces elméleti blokkot, ahol az élő talaj alapvető jellemzői mellett gyakorlati tippeket és tapasztalatokat is megosztok. Ezt általában valamilyen gyakorlati blokk követ, ahol talaj-előkészítési és javítási technikákat tanulhatnak a résztvevők.

A 4 napos képzés utolsó napjának első blokkja szokott lenni az elméleti rész, amelyet ebéd előtt egy gyakorlati blokk követ.

Az elméleti részben általában egy sok képpel és tapasztalattal fűszerezett prezentációt mutatok be, amely az alábbi témákra tér ki:

Mi a talaj?

Összetétel
Textúra
Struktúra

Talaj tápanyag hálózat

Talaj élőlények
Az egészséges tápanyag hálózat
funkciói

Talaj egészség elvek

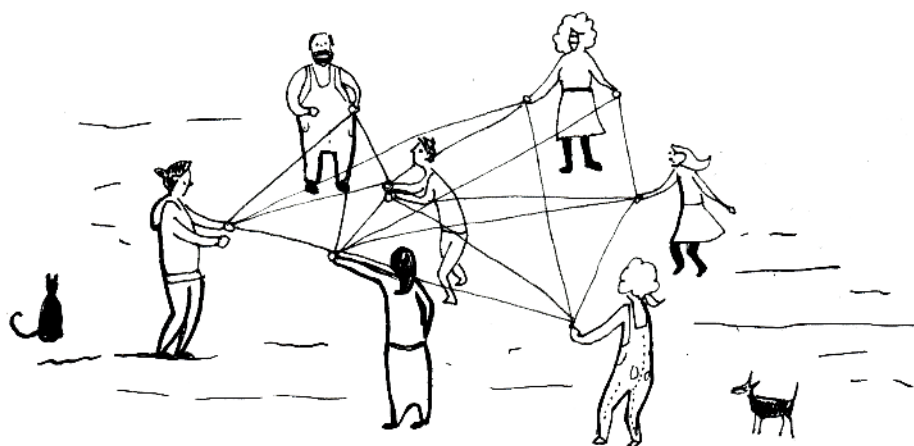
Milyen szempontokat tartsunk be,
hogy a talaj egészségessé és termé-
kenyvé váljon

A talaj élet hálózata

Ha az idő engedi, akkor egy 20 perces játékban demonstrálom a talaj tápanyag hálózat működését és sérülékenységét.

Minden résztvevő kap egy kártyát, melyen a talaj tápanyag hálózat valamely eleme szerepel (például baktérium, gomba, gyökérfogyasztó fonalféreg, cékla stb.). Az egyik elemtől kiindulva egy hosszú fonalat adnak egymásnak a résztvevők, demonstrálva az egyes elemek közötti kapcsolatokat. Fokozatosan egy összetett hálózat rajzolódik ki.

Amikor minden elem legalább egyszer szerepel, leállítom a folyamatot és megkérem a résztvevőket, hogy osszák meg a gondolataikat a látottakkal kapcsolatban. Ezután különböző emberi beavatkozások (például féregirtó, szántás stb.) felvonultatva szemléltetem a tápanyag hálózat összeomlását.

Blokk címe		Erdőkert fenntartása		
A blokk célja		A tanfolyam helyszínén található erdőkert fenntartási munkáinak gyakorlása		
A blokk eredménye, kimenetele		A résztvevők tevékenyen hozzájárulnak az erdőkert kezeléséhez, fenntartásához, gyakorlatot szerezve a tanult technikákat máshol is tudják alkalmazni		
Szükséges eszközök		Metszőolló, fűrészek, ágvágók, ágdaráló, talicska, kesztyű		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
5 (0:00 – 0:05)	A tervezett részfeladatok ismeretése	Felsorolja, röviden magyarázza a feladatokat	Figyelnek, kérdeznek	Az irányított megfigyelés előkészítése
5 (0:05 – 0:10)	Megfigyelés	Kijelöli a gyakorlat területét	Csendben, a megadott módszerrel megfigyelnek	A megfigyelés célja, hogy mindenki ke- ressen olyan feladatot, amin dolgozni szeretne a gyakorlati részben
5 (0:10 – 0:15)	Részfeladatok kiosztása	Koordinál	Figyelnek, kiválasztják, hogy mit szeretnének csinálni	Arányos felosztásra ügyelve
75 (0:15 – 1:30)	Ritkítás, darálás, ágkerítés építés, állványkészítés futóknak, utak és kertfoltok tisztítása, felületi mulcsozás, komposztágyás készítés	Koordinálja a munkálatokat, rámutat a részfeladatok kapcsolódásaira, történetére	Végzik a gyakorlati feladatot	Szemponatok a munkaszervezésnél: anyagok felhasználása, minimális utak, anyagmozgatás, E minimumra való törekvés
Megjegyzés				

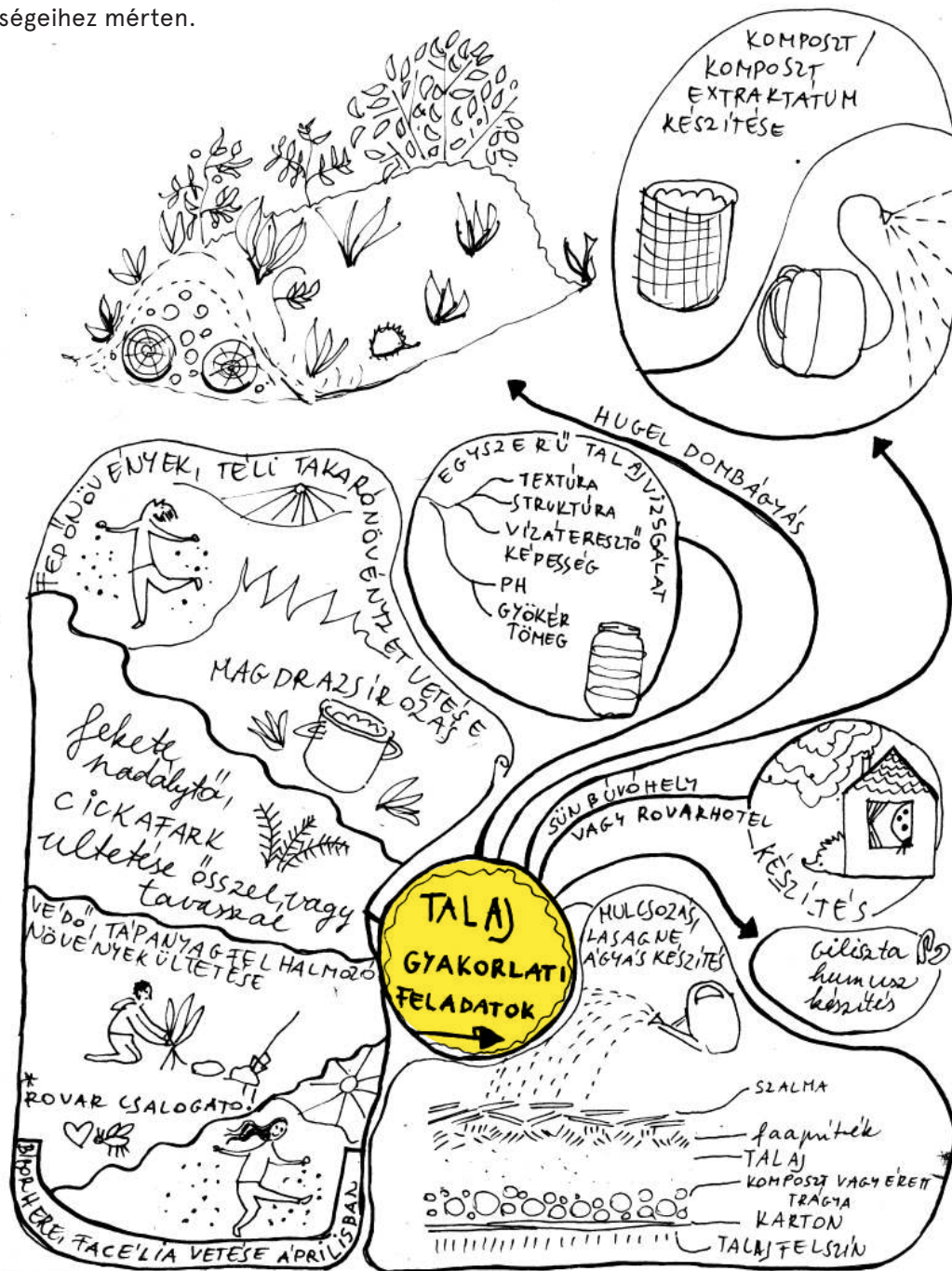
Blokk címe		Levegőztetett termokomposzt készítése		
A blokk célja		A teljes tápanyag hálózatot tartalmazó, a talaj javítására kiválóan használható komposzt előállítása		
A blokk eredménye, kimenetele		A résztvevők megismerik a jó minőségű, patogén és gyommagmentes komposzt előállításának mikéntjét		
Szükséges eszközök		komposzt ketrec, komposzt villa, víz, komposzt alapanyagok (magas C, magas N, zöld), vödörök		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
15 (0:00 – 0:15)	A feladat ismertetése, a részfeladatok kiosztása	Ismertet, koordinál	Figyelnek, ki-választják, hogy mit szeretnének csinálni	Az irányított megfigyelés előkészítése
75 (0:15 – 1:30)	Komposzt halom összeállítása	Koordinál	Végzik a gyakorlati feladatot	A résztvevők összeszedik a különböző alapanyagokat és a tanár útmutatásai alapján, a helyes arányok betartásával halomba helyezik. Közben egy ember folyamatosan vízpermettel locsolja a komposztot.
Megjegyzés				

Talaj – helyszínhez alkalmazkodó gyakorlat

Az utolsó nap délelőttjén a helyszín adottságaihoz és a képzés házigazdáinak igényeihez igazodó elméleti és gyakorlati blokkot tartunk. Az egyik ilyen népszerű és fontos téma a talaj, talajegészség témaköre. A talaj egészségének visszaállításához és megőrzéséhez kapcsolódóan számos gyakorlati feladat közül választhatunk.

Az alábbi gyakorlati feladatok közül csinálunk meg egyet-kettőt a helyszín adottságaihoz és lehetőségeihez mérten.

Talajjavításhoz és előkészítéshez kötődő gyakorlati feladatok egy permakultúra bevezető képzésen

Jelen kiadványban a levegőztetett termokomposzt készítésének lépéseit részletezzük, de minden más témához temérdek információt találsz az interneten, a Permafórumon, vagy ha végképp elvesztél, akkor kérdezd a szerzőket.

Aktívan levegőztetett termokomposzt készítése

Aktívan levegőztetett termokomposztálással nagyon magas minőségű komposztot tudunk előállítani akár 2 hónap leforgása alatt is. Az ilyen komposztban számíthatunk a patogén, csíra és gyommag mentességre, illetve a teljes talaj tápanyag háló jelenlétére. Ez a fajta komposzt egy kiemelkedő talaj javító oltóanyag és elsőrangú alapanyaga a különböző komposzt teák és kivonatok készítésének.

Magas Nitrogén C:N=10	Zöld C:N=30-60	Fás C:N<60
friss trágya (mennyi benne az alom?) pillangósok mag, csíra hús sörcefre	bármilyen zölden volt levágva (tároláshoz szárítani kell és benne maradjanak a proteinek, cukrok, szénhidrátok)	faapríték szárak (kukorica, szalma) papír, karton falevél (magas lignin és cellulóz tartalmú anyagok)

Szükséges anyagok:

A komposztálás alapanyag hányadát úgy állítjuk be, hogy a teljes komposzt halomban a C:N aránya körülbelül 30:1-hez legyen. Mindemellett arra is figyelünk, hogy megfelelő arányban legyenek benne magas nitrogén tartalmú, zöld és fás anyagok. A három kategóriából mindnek megvan a maga szerepe és az egymáshoz viszonyított mennyiségük befolyásolja a komposztálás folyamatát és a végtermék minőségét. Például, ha túl sok magas nitrogén tartalmú anyagot teszünk a halomba, akkor túl magasra szökik a hőmérséklet (70 C fölé), a levegő elhasználódik, anaeróbbá válik a rendszer és túl sokszor kell megforgatni. Ha viszont kevés a magas nitrogén tartalmú anyag, akkor a komposzt nem melegszik fel és nagyon lelassul a bomlási folyamat. Arra törekszünk a halom összeállításánál, hogy minimum 50 C-ra felmenjen a hőmérséklet, de ne menjen 70 fok fölé.

A zöld és a fás anyagok arányával állítjuk be azt, hogy mennyire szeretnénk inkább a baktériumoknak vagy inkább a gombák elszaporodásának kedvezni a folyamat során. A talajok jelentős részében hatalmas hiány van a gombákból, ezért érdemes gombás irányba eltolni a komposztot.

Egy gombás, de legalább 15-20 napra felmelegedő komposzt receptje a következő:

10 % magas nitrogén tartalmú
 35 % zöld
 55 % fás

A komposzt összerakás menete:

A különböző anyagokat vékony rétegekben szórjuk a komposzt ketrecbe, miközben folyamatosan finom vízpermettel locsoljuk. Ügyeljünk arra, hogy különböző C:N arányú anyagfajták kerüljenek egymás mellé.

A megtelt ketrec tetejét és szeles időben az oldalát $\frac{2}{3}$ magasságig letakarhatjuk egy ponyvával.

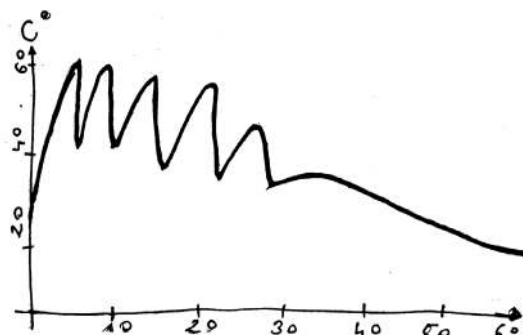
Talajjavításhoz és előkészítéshez kötődő gyakorlati feladatok egy permakultúra bevezető képzésen

Kész van a komposzt halom. Hogyan tovább?

Az aktívan levegőztetett termo komposzt készítése nem áll meg az összerakásnál. A folyamat sikere érdekében naponta nyomon kell követni a komposztálási folyamat előrehaladtát. Minden nap mérjük a hőmérsékletét és vizsgáljuk a nedvességtartalmát. Ugyanis nem szeretnék, hogy túl meleg vagy túl száraz, netalán túl nedves legyen a halom.

A komposzt forgatása

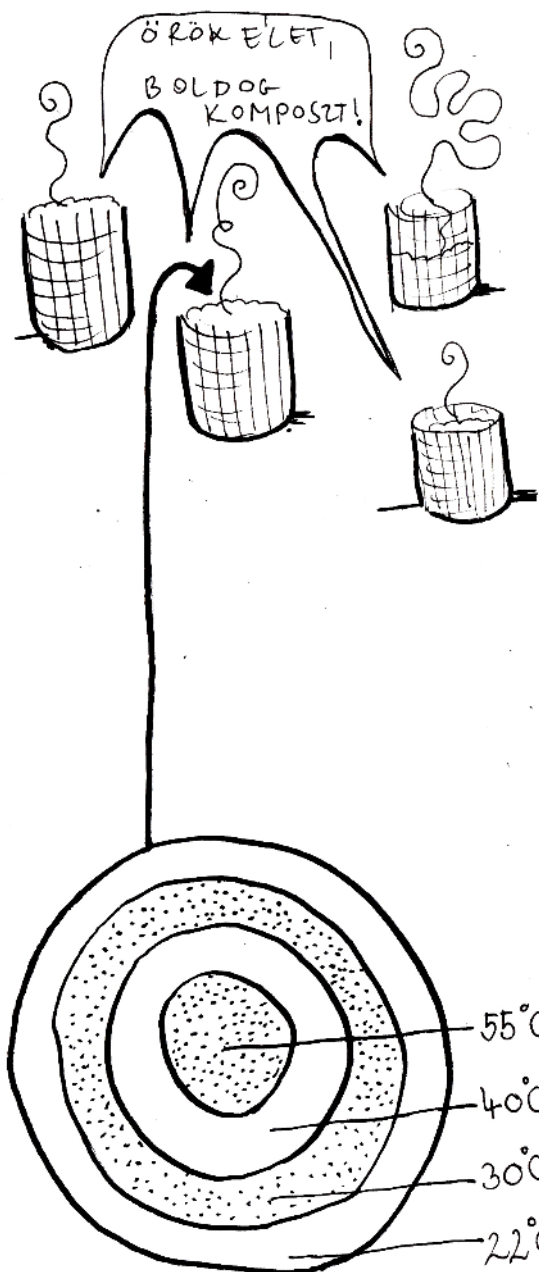
Mint ahogy a nevében is szerepel, az aktívan levegőztetett komposzt lényege az, hogy rendszeresen megforgatjuk, hogy a benne munkálkodó biológia megfelelő mennyiségű oxigénhez jusson. Erre azért van szükség, mert a talaj szempontjából igazán hasznos mikroorganizmusok aerob körülmények között élnek.

Az alábbi ábra szemlélteti, hogy az egyes forgatásokat követően hogyan esik vissza a komposzt hőmérséklete, majd emelkedik újra egy következő forgatásig. Amikor a hőmérséklet már nem emelkedik számottevően, hanem inkább stagnál, majd elkezd a külső hőmérsékletre csökkenni, azt nevezzük érési fázisnak. Ekkor már nem kell tovább forgatni a komposztot.

Hőmérséklet mérése:

A komposzt ketrecen belül a hőmérséklet nem egyenletes. Jellemzően a magja a legforróbb és ahogy haladunk kifelé, egyre alacsonyabb a hőmérséklet. A levegőztetés mellett, a forgatással az is a célunk, hogy a komposzt minden részét legalább egyszer a magban helyezzük el. Így tud a komposzt minden része legalább egyszer 50 C fok fölé melegedni.

A hőmérséklet alakulása az egyik fő tényező, ami alapján eldöntjük, hogy kell-e forgatni a komposztot. Jellemzően arra törekszünk a halom összerakásánál, hogy kb. 55 C-on legyen a komposzt 15 napig és ez alatt az idő alatt legalább 3-szor, de inkább 5-ször megforgatjuk.

Az a jó, ha ez után már nem megy 50 fok fölé a hőmérséklet. Ne ijedj meg, nagy esély van rá, hogy ez elsőre nem fog sikerülni.

Az alábbi táblázatban foglaltam össze, hogy milyen hőmérsékletnél mennyi időn belül kell megforgatni a komposztot:

Hőmérséklet	Forgatás
55 C	3 nap
60 C	2 nap
65 C	1 nap
70 C	12 óra
75 C	azonnal

Komposzt forgatás ideje a hőmérséklet függvényében

Az alábbi táblázatban összefoglaltam, hogy különböző nedvességtartalmak esetén mi a tennivaló:

Nedves- ségtarta- lom	Meg- figyelés	Tennivaló
< 40%	a komposzt a tenyérben éppen össze- tapad vagy széthullik	forгатás, nedvesítés
40%	folyadék az ujjak között	legközelebbi forгатásnál nedvesíteni
50%	1-2 csepp lecseppen	jó
> 50%	2-nél több csepp	forгатni, ha a hőmérséklet engedi

Mikor van kész a komposzt?

Erre a válasz pofon egyszerű: akkor amikor visszahűl a külső hőmérsékletre. Ha már megforгattuk a komposztot legalább háromszor, már nem melegszik 45-50 C fölé és a nedvességtartalma is megfelelő, akkor felhagyhatunk a forгатással. Ekkor is célszerű nyomon követni a hőmérsékletet, hiszen így fogjuk tudni megállapítani, hogy mikor van kész. Az utolsó forгатástól számítva jellemzően 1-2 hónap alatt a komposzt megéri és készen áll a felhasználásra. Ha azt szeretnénk, hogy a gombák minél inkább elszaporodjanak benne, akkor célszerű több hónapig is pihenni hagyni bolygatás nélkül, hogy a gombák alaposan át tudják szőni az egész halmot.

Aktívan levegőztetett termokomposzt készítése

Alapanyagok aktívan levegőztetett termokomposzt készítéséhez:

Magas Nitrogén C:N=10	Zöld C:N=30-60	Fás C:N<60
friss trágya (mennyi benne az alom?) pillangósok mag, csíra hús sörcefre	bármilyen zölden vol- levágva (tároláshoz szárítani kell és benne maradjanak a protei- nek, cukrok, szénhidrátok)	faapríték szárak (kukorica, szalma) papír, karton falevél (magas lignin és cellulóz tartalmú anyagok)

**Forgatás ideje a hőmérséklet függ-
vényében:**

Hőmérséklet	Forgatás
55 C	3 nap
60 C	2 nap
65 C	1 nap
70 C	12 óra
75 C	azonnal

**Útmutató a nedvességtartalom
vizsgálatához:**

Nedves- ségtarta- lom	Meg- figyelés	Tennivaló
< 40%	a komposzt a tenyérben éppen össze- tapad vagy széthullik	forgatás, nedvesítés
40%	folyadék az ujjak között	legközelebbi forgatásnál nedvesíteni
50%	1-2 csepp lecseppen	jó
> 50%	2-nél több csepp	forgatni, ha a hőmérséklet engedi

Komposzt monitoring adatlap:

Kezdés ideje:	Komposzt:	Magas Nitrogén (%)
Kiindulási tömeg (t):	Tömeg befejezés:	Magas Szén (fás) (%)
		Zöld (%)

Dátum & Aláírás	Karikázd be!		1 Hőm.	2 Hőm.	3 Hőm.	Átlag Hőm.	1 Nedv. (%)	2 Nedv. (%)	3 Nedv. (%)	1 Nedv. (%)	Átlag Nedv. (%)	Megjegyzés
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										
	For-gat	Víz										

Blokk címe		Láthatatlan struktúrák		
A blokk célja		A résztvevők ismerkedjenek meg azokkal az életet befolyásoló tényezőkkel, amik megfoghatatlanok, mégis szorosan jelen vannak.		
A blokk eredménye, kimenetele		A láthatatlan struktúrák nagyon személyes és közösségi aspektusaival találkoznak. Ötleteket kapnak arra, hogy miként válhatnak hatékonyabbá céljaik elérésében		
Szükséges eszközök		flipchart, filcek, játék pénz		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
15 (0:00 – 0:15)	Brainstorming: Látható és láthatatlan struktúrák összehasonlítása	Ír a flipchartra. Facilitálja a folyamatot.	Bedobálnak ötleteket, gondolatokat a két kategóriára	Látható struktúrák: Szerves rendszerek, kert, Épületek, Vízrendszer, Táj Láthatatlan struktúrák: Etika, egyén és a "csomagja", Társadalmi rendszer, közösség, Gazdasági struktúra, Jogi aspektus
30 (0:15 – 0:30)	Pénzes játék	Kiosztja a játék-pénzt, és arra ösztönzi a résztvevőket, hogy kezdjenek el egymás között adni és venni. Bármit és bármennyiért. Törekedjenek arra, hogy minél több tranzakciót bonyolítsanak le. Titokban az egyik résztvevőt megkéri, hogy ő ne vegyen semmit, hanem halmozzon fel minél több pénzt. Bizonyos idő elteltével a képző megkéri a résztvevőket, hogy álljanak sorba a szerint, amennyi pénz éppen van náluk.	A résztvevők követik az utasításokat, majd a megosztás során kifejtik a megfigyeléseiket, felismeréseiket.	A játék végén a képző a résztvevők bevonásával modellezi a jelenlegi gazdasági rendszer működését: az anyagi javak és a természetes erőforrások elosztását, a szociális juttatásokat, a bérezést stb.
45 (0:30 – 1:20)	Beszélgetés a láthatatlan struktúrákról	Témákat vet fel.	Aktívan közreműködnek a beszélgetésben saját élmények megosztásával.	
Megjegyzés				

Látható vs láthatatlan strukt. 10 Pénzes játék 30

Sárga csekk – hogyan lehet kiváltani 30

Boldogság index 20

LÁTHATATLAN STRUKTÚRÁK

Hiszem, ha látom, tartja a mondás. Mégis a jelenlegi kultúránkban a láthatatlan, kézzel nem tapintható struktúráknak és rendszereknek hatalmas ereje és befolyása van a mindennapi életünkre.

Látható struktúrák	Láthatatlan struktúrák
Szerves rendszerek, kert	Etika, egyén és a "csomagja"
Épületek	Társadalmi rendszer, közösség
Vízrendszer	Gazdasági struktúra
Táj	Jogi aspektusok

A mai társadalmi berendezkedésünk úgy van kialakítva, hogy a gazdasági és jogi struktúrákat egy szűk réteg alakítja a saját hasznára, és a köz és a bioszféra érdekeinek a rovására (például a bankrendszer, bányászat, erdőgazdálkodás, agrobiznisz, nagyvállalatok stb. által).

Az a feladatunk, hogy ezt elmozdítsuk egy olyan irányba, ahol az ökoszisztéma és a társadalom egészének érdekei érvényre tudnak jutni.

"Ha van egy rosszul működő intézmény, azt ne próbáld meg megváltoztatni, mert beleragadsz a helyzetbe. Ehelyett inkább azt állapítsd meg, hogy valójában milyen funkciót kellene az intézménynek szolgálnia. Ezután hozz létre egy olyan rendszert, ami valóban a szükséges funkciót tölti be vagy a kívánt szolgáltatást nyújtja. Ha mindezt jól csináltad, akkor az emberek meg fognak találni és a régi rendszer fokozatosan életképtelenné válik."

Bill Mollison

A láthatatlan struktúráknak két aspektusa, vagy más szóval élve, funkciója van. Az egyik, hogy keretet ad a mindennapi interakcióinkhoz. Például, ha pénzre van szükségem, akkor el tudok menni egy bankba és meghatározott keretek és szabályok között kölcsönt tudok felvenni.

A másik funkciója, hogy befolyással van a gondolkodásmódunkra és a kultúránkra. Meghatározza, mit gondolunk arról, hogy mi a dolgok rendje. Kicsi gyermekkortól alakítja, olykor erőlteti ránk a kultúránk, hogy mit gondoljunk a világról. Ez az elménknak egy olyan játéka, ami elvakít a valóságtól és saját jól-létünket, boldogulásunkat ássa alá.

Ilyen Sanya példája is:

Sanya: Kéne egy meló.

Zoli: Minek?

Sanya: Hát, hogy kapjak fizetést és legyen pénzem.

Zoli: Minek neked a pénz?

Sanya: Azért, hogy legyen mit ennem és ki tudjam fizetni az albérletet.

Zoli: Tehát amire valójában szükséged van, az élelem és fedél a fejed fölé.

Sanya: Végülis ja.

A láthatatlan struktúrák és a társadalmi permakultúra témakörei nagyon fontos elemei a permakultúrának, mégis sokkal nehezebb ezekről tanítani, mint mondjuk a mulcsozásról. Rendkívül szerteágazó és sokszor érzékeny témákról van szó, amikre jellemzően nagyon kevés fókuszált idő jut egy-egy bevezető képzés során. Többnyire az utolsó nap utolsó tanulási blokkja szokott lenni ez a téma és sokszor már csak kutya-futtatásban tudunk róla beszélni.

Jellemzően az alábbi témákat szoktuk felhozni és a résztvevőkkel közösen kivesézni:

- Megélhetés
- Etikus vállalkozás – "the triple bottom line": Társadalmilag igazságos, javítja a környezet állapotát, megfelelő megélhetést biztosít,
- Társadalmi vállalkozások, szociális szövetkezetek
- CSA, AMAP
- Több lábon állás
- Sárga csekkek csökkentése
- A felesleg visszaforgatása
- Projekt tervezés
- Dragon Dreaming
- Sociocracy, Holacracy
- Permakultúrás tervezés
- Helyi pénz, piac, cserekörök, kaláka
- Közösségi irányítás
- Döntéshozatali módszerek
- Konfliktuskezelés

Ha az idő engedi és legalább 12 résztvevő van jelen, akkor érdekes felismeréseket hozhat a tanári segédletben részletezett pénzes játék.

Blokk címe		Lezárás, hogyan tovább...		
A blokk célja		Lezárni a képzést, értékelni a közös munkát, megköszönni azoknak, akik segítettek létrehozni a képzést, biztosították a körülményeket. Adni útravalót a résztvevőknek, kideríteni, mi lesz a következő lépésük.		
A blokk eredménye, kimenetele		Lekerekítjük az együtt töltött négy napot. Hagyjuk elcsendesedni a lobogást, segítünk lezárni a résztvevőknek is a folyamatot, de azért "tovább lökjük" őket az úton azzal, hogy világos feladato(k)at fogalmaznak meg saját maguknak. Kapunk visszajelzéseket.		
Szükséges eszközök		Flipchart papír, kis cetlik vagy post it és tollak.		
Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
10 (0.00 – 0.10)	Összegezni.	Három nagy kört rajzol a nagy papírra és mindegyikbe egy kis jelet: autó, kuka és levél. Arra kéri a résztvevőket, hogy írják le a gondolataikat, kis üzeneteket – akár többet is. A kérdés: mi az, amit magaddal viszel? Adj két percet, majd jön a következő kérdés: mi az, amit kidobnál, ami nem volt jó vagy legszívesebben elfelejtene hamar? Két perc. Utolsó kérdés: mit üzenetek nekünk, szervezőknek, képzőknek? Ha mindenki befejezte az írást, egyenként le lehet tenni. Aki leteszi, olvassa fel.	Aktívan írnak, végül elmondják a gondolataikat.	Érdekes a végén lefotózni a köröket külön-külön és majd, szusszanás után, odahaza fel dolgozni.
10 (0.10 – 0.20)	Megköszönni mindent.	Most kerül főszerepbe a hálaüveg – ha volt. Mindenki húz egy cédulát és felolvassa, mi van rajta. Ha nem használtak ilyeneket, akkor kérd meg az embereket, írják le egy cetlire, kinek szeretnének megköszönni és mit. Lehet több cetlit is írni. A végén lerakják középre és el is mondják, mit írtak le. Ha van olyan dolog, ami kimarad a köszönetből (például a konyhai segítő csapat vagy bárki, aki sokat tett, de valamiért kimaradt), akkor a képző nyugodtan egészítse ki.	Írnak, beszélnek.	Volt olyan képzésünk, ahol a házigazdák úgy belerakták a szívüket, hogy tejjel-mézzel folyó kánaánt varázsoltak a résztvevőknek, süteménnyel, mesebeli szálláshelyekkel és sok szeretettel. Rengeteg hálacetlin szerepeltek. S végül nagyon boldogok voltak, hogy kaptak egy kazal köszönetet és hazavitték a cetliket emlékbe.

Idő (perc)	Cél	Tanár tevékenysége (tanítási módszerek)	Tanulók tevékenysége	Megjegyzés
8 (0.20 – 0.28)	Elmondani a résztvevőkkel, hogy mi lesz a következő lépésük – és ha van még praktikus megbeszélendő, itt lehet megtenni.	Álljanak körbe, készíts elő egy kis labdát. Kérd meg a résztvevőket, mondják el, mi lesz a következő lépésük, amit már "permakultúrán" tesznek. Az ügyért vagy a tanultak szellemében. Aki elmondta, dobja tovább a labdát. Ha egy teljes kör után még eszébe jut valakinek valami, kérje a labdát és dobja olyannak, akinek úgyszintén van még mondókája. Amíg el nem fogy a mondanivaló... De legfeljebb nyolc percig tartson.	Állnak körben, egy ember beszél, a többi figyel. Mindenki sor kerül.	
2 (0.28–0.30)	Majd elbúcsúzni, lezárni.	Utolsó feladat: maradatok körben. Mindenki lendítse magasra a jobb kezét, majd forduljon a tőle jobbra állóhoz, veregesse meg a vállát/hátát és mondja neki, hogy ügyes volt és köszöni neki a részvételt. Majd bal kéz, ugyanez. Végül lendítse mindenki fel mindkét kezét és veregesse meg saját vállait, mondja, hogy milyen ügyes volt, mennyire vagány, hogy rászánta ezt a sok időt magára és a témára, köszönje meg mindenki magának. Ha akartok még egy csoportölelést, csinálhattok a végén, ahol mindenki megölel mindenkit. Vagy egy gyorsabb közös elköszönés: körben álltok, szorosan, elfordultok mondjuk jobbra és a kör belseje felé nyújtjátok a bal karotokat úgy, hogy belül lapjával minden tenyér egymás mögött legyen. Majd hajlítsátok be az ujjatokat, így egy szép spirálszerűség jön létre ott. Majd valami hurrá-kiáltással felrobbanthatjátok ezt a szépséget.		
Megjegyzés				

JÁTÉKOK ÉS RITUÁLÉK

Játékoknak nevezzük őket, ám bár fontos és komoly részei a képzésnek. Némelyiken sokat lehet nevetni, vannak olyanok is, amelyek elgondolkodtatnak, illetve a legtöbbjük tanít is valamire, csak épp nem a szokásos szájbarágós módon.

A játék tehát jó arra, hogy egy új eszközzel színesítsük a tanítást, felpozsántsuk a társaságot mondjuk egy kiadós ebédet követően vagy késő délután illetve szinte bármikor, ha kezdenek bebólintani.

A játékokat külön kártyákra szántuk, hogy be tud építeni a tananyagodba teljesen szabadon. Érdemes nyitott szemmel járnod és gyűjtened új játékokat, színesíteni a palettát. Nekem például van egy füzetem, abba gyűjtöm a friss szerzeményeket: leírom a pontos menetét (muszáj, mert később elsikkadhatnak fontos részletek) és hogy mire jó, mit érdemes a játék végeztével kibeszéltetni a résztvevőkkel, mire érdemes rámutatni, mit tud felismertetni velük. A lényeg itt is, hogy minél kevesebbet halljanak tőled, inkább ők fogalmazzák meg a tanulságokat, te segíted őket a megfelelő irányba terelgetni a kérdéseiddel.

Ha netán egyetemi oktatók tévednének be a képzésedre vagy a poroszos rendszerben szocializálódott emberek, elképzelhető, hogy komolytalannak fogják tartani az egészet ezek miatt a játékok miatt. Nem baj. Más eszközökhöz szoktak.

Csak figyeld a résztvevőket, a visszajelzéseiket: az esetek többségében nagy élményként élik meg ezeket a részeket! És magadról is tudhatod: a felnőttek imádnak játszani, csak kevés lehetőségük van erre.

Előfordulnak annyira dilinyós feladatok, hogy először bizonyos típusú embereknek nehézséget okoz feloldódni és nagy átéléssel zombit alakítani vagy például a lábtaposós játék nem fekszik nekik. Ilyenkor elegánsan oldd meg a helyzetet és ne erőltesd! Aki szeretne kimaradni: bármikor megteheti, hisz az egész képzés alapja az önkéntesség és az egymás iránti tisztelet.

A legelső csokor, amit használunk, a **névtanulós játékok**. Mivel mozgáshoz kötődik, ezért könnyebben megy megjegyezni a neveket. Illetve a kacagás is segíti a bevésoedést – de ezt a megállapítást lehet, hogy a tudomány még nem támasztotta alá.

Amikor érezhetően lesüllyed az energiaszint, akkor lehet elsütni az **energetizáló játékokat**. Ez bármikor előfordulhat: evés után, ha elfogy a levegő a teremben, ha túl sokat aludtak vagy ha túl keveset, ha süt a nap vagy ha esik az eső... Onnan veszed észre, hogy itt az ideje elővenni egyet, ha nem túl aktívak a résztvevők, alig mozognak, lassúak, pillájuk leereszkedik... Remélhetőleg azért horkolásig nem fajul a helyzet.

Közösségépítő játékok egész arzenálja áll rendelkezésre. Egyet-kettőt leírtunk, de neten is olvashatsz rengeteget, illetve a könyvtárakban is találsz olyan kiadványokat, amelyekben jobbnál-jobbak vannak.

Rituálék

Emlékezetessé teszik a képzést és fontos dolgot visznek be a köztudatba. Illetve tudjuk, hogy ezek a fogalmak léteznek, de nemigen éljük át őket a mindennapokban.

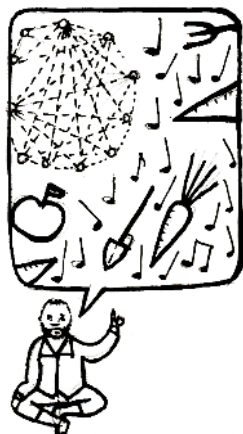
Az egyik ilyen a hála.

Lehet alkalmazni a hála-üveget. Ami mondjuk egy nagy ötliteres befőttes üveg, én ráfestettem egy szívecskét a sajátomra (de lehet mást is) és ráírtam nagy betűkkel, hogy hálaüveg. Ha bármikor hálás az ember bármiért, leírja egy papírra és beledobja. A képzéseken arra biztatunk mindenkit, hogy ha valami mélyen megérinti, vagy nagyon boldog vagy nagyon elégedett valamiért, írjon egy hála cetlit és dobja be az üvegbe. A végén, a lezáró bloknál pedig elő lehet venni ezeket a cetliket, mindenki húz belőle egyet és felolvassa hangosan, a nagy körben. Érdekes lesz hallani, ki miért hálás!

Étkezések előtt lehet áldást mondani, akár egymás kezét megfogva (úgy nagyon ünnepi) vagy anélkül és valaki elmond egy áldást. Lehet rigmus vagy rögtönzött szöveg is.

Van egy ugyancsak nagyon szép szertartás: megemlékezni mindenkiről, aki bár hozzájárult, hogy ez az együttlét összejöjjön, de nincs jelen. Lehet mécsessel is, így minden elmondott név után meggyújtunk egyet. De anélkül is megy. Amikor egyszer körben ülünk. Mint az Oscar díj átadón. Lehet megköszönni a családnak, a jelen nem lévő szervezőknek, vagy azoknak a helyieknek, akik segítettek a főzéssel, bármivel. Tudatosítja, ki mindenki segítségével jött létre az egész.

A közös éneklésnek, zenélésnek hatalmas ereje van. Sajna nem értek annyira hozzá, meg gátlásos is vagyok, de ha neked ez jobban megy, vess be olyan dalt, amit könnyű megtanulni és vagy vicces vagy nagyon szép.

Például Rakesh-től (egy Angliában élő, de inkább folyton utazgató permakultúra tanár) tanultunk egy remek módszert. Estefelé összegyűjtöttük az aznap tanult anyag kulcsszavait, mindenki bedobta azt a szót, rövid kis mondatot, amelyik aznap nagyot ütött, vagy különösen meglepte vagy megérintette, és felírtuk egymás alá flipchart papírra. Másnap reggel körben álltunk és a tanár (énekelve egy adott dallammal megkérdezte): – Mondd csak el nekem, mit tanultunk tegnap?

Ezt a kérdést mindenki megismételte énekelve. Egy random ember kezdte a válaszadást – ő is énekelve – az első ponttal, plusz hozzátette a végén, hogy jejeje. A többiek ezt is elismételték dallammal együtt. És így ment körbe a dolog.

Vannak, akik borzasztó zavarban vannak, sőt tán még nem is énekeltek soha mások előtt. Ügyelni kell, senki ne piszkáljon mást, ne nevesse ki vagy ne szóljon be neki. A feladat végeztével pedig el lehet mondani, hogy ez nem könnyű és mindenki büszke lehet magára, hogy merte vállalni a hangját.

Játék „étlap”

Névtanulós, ismerkedős játékok

Pantomim

Minden résztvevő egyesével, hangok nélkül mutat magáról valami fontosat egy egyszerű mozdulat-sor segítségével. Csak egyetlen ember mozoghat, a többiek mind őt figyelik! Egymás után mindenki sorra kerül.

Hasznos: Segíti az egymásra figyelést, egymás jobb megismerését.

Javasolt: Leginkább ismerkedő játéknak. Hasznos lehet még bemutatkozás előtt játszani. Így nem a szavakkal kifejezhető kategóriák adják az első benyomást, nem az az első input egymásról, hogy honnan jött, mi a státusza, mik az elvárásai...!

Névlánc vagy alliteráló névlánc

A kezdő játékos elmondja a nevét, majd a mellette állónak már az előző nevet és utána a sajátját is el kell mondania. A harmadik játékosnak már két nevet kell bemondania és utána a sajátját is, és így tovább. A sorban utolsó játékos már mindenki nevét fel kell, hogy sorolja, mielőtt elárulná a sajátját. A játék színesíthető úgy, hogy mindenki egy alliteráló órá illő melléknevet tesz a neve elé, pl: Válogató Veronika, Igazságos István, stb. A játék így érdekesebb, és a jellegzetes nevek is jobban megmaradnak a játékosok emlékezetében.

Hasznos: Egymás nevének megtanulására kitűnő. És a memóriát is fejleszti.

Javasolt: A képzés elején, hogy megtanulják egymás nevét az emberek.

Dobom a labdát

Körben állva elmondjuk a neveket, majd dobálunk egy labdát. Aki a labdát dobja, elmondja, hogy kitől kapta és azt is, hogy kinek adja tovább. Például.: Zsolttól kaptam, Ildikónak dobom.

Hasznos: Természetesen a névtanulásra. A mozgássor miatt jobban megmozgatódnak az energiák és a bevéődés is hamarabb megy. Plusz a dobálás miatt a feszültség is jobban oldódik.

Javasolt: A képzés elején, névtanulásra.

Energetizáló játékok

Qumm cha

A résztvevők körben állnak, és a földet „pumpálják”. Ennek a ritmusát a „Qumm cha” ismételtetésével adják meg. Egy ember „bunny bunny”-zik, ezt továbbítja valakinek, majd az is tovább adja. A kezét a saját szeme felé nyitja, ezzel átveszi, majd valaki más felé nyitja, ezzel adja tovább. A „bunny bunny” melletti két ember pedig „tocky tocky”-val hájpolja őt.

Hasznos: Közös ritmus felvételére és koncentrációra. Élénkítő, energiafokozó.

Javasolt: Reggel beindulásra, vagy ebéd után felébredésre.

Zombi

Kiválasztotok egy zombit (ha van önként jelentkező, az jó, ha nincs, bökj rá egy emberre). A többiek körben állnak, a zombi a kör közepén. Először elmagyarázod a szabályokat, ha kell, be is mutatjátok, aztán elindítod, ha már mindenki felkészült.

A zombi szeretné zombivá változtatni az összes megjelentet és ezt úgy érheti el, ha megérinti bármelyiküket. Persze legyen tényleg ijesztő zombi járása és élje bele magát a szerepbe! A zombinak ugye lassú a járása, de azért egyszer csak odaérnek! Az menekülhet meg, aki felveszi egy másik (még nem zombi) résztvevővel a szemkontaktust és helyet is cserélnek. Eközben nem érintheti meg őket a zombi.

Ha valaki zombivá válik, akkor ugye többen lesznek, a zombiság szabályai szerint. Namármost ahogy egyre több zombi nyüzsög, úgy lesz egyre kevesebb lehetőség a „túlélésre” és egyszercsak véget ér a játék.

Ekkor kérdezd őket, milyen volt, ki hogy érezte magát, kinek mi volt a stratégiája, mi bizonyult jónak, mi rossznak, hogy találták ki stb. Érdemes a legtovább megmaradókat is kifaggatni: hogy sikerült nekik.

Büdösbogár ászana

A jóga – mint tudjuk – segíti a jelenlétet a testünkben és a pillanatban. Lehet, hogy a több ezer éves gyűjteményben ez az ászana épp nem szerepel, de ha már feloldódott a társaság, jól jöhet! Igazi energiabomba.

Az egyik legidétlenebb feladat, de miért ne lehetne bekockáztatni!?

Az ászana lényege: hatalmas átéléssel jelenítse meg mindenki a бүдösbogarat magát. Háton fekve, a kezekkel és a lábakkal felfelé kell kalimpálni (ahogy egy hátára fordult bogár próbál kétségbeesetten kiszabadulni abból a méltatlan helyzetből). Mindeközben mindenkinek van még egy feladata: nevetni ezen a förtelmes helyzeten.

Annyira komikus feladat, hogy ha sikerül beindítani, akkor viharos röhögés lesz a vége.

Nevetőkör

Tetszőleges ember kezdje el. A feladat: valamilyen nevetésformát mutasson be. A következő ember először utánozza le az előző "stílusát", és ha ő jóvá hagyja, mondván, hogy átment a kacaj lényege, akkor most találjon ki egy másikféle nevetést (kacagást, röhögést) és adja tovább. A következő megint megpróbálja leutánozni, jóváhagyás után pedig mutat egy másfajta. Ez is vicces feladat. Felemeli az energiaszintet.

Jani a gombgyárból

Mindenki mondja és csinálja velem!

Jani vagyok. A gombgyárban dolgozok. Egyik nap odajött a főnököm és megkérdezte: -Te, Jani! Tudnád nyomogatni ezt a gombot? Azt mondtam, hogy tudom, Főnök. Azóta nyomogatom a gombot. Jani vagyok. A gombgyárban dolgozok. Egyik nap odajött a főnököm, és megkérdezte: -Te, Jani! Tudnád nyomogatni ezt a másik gombot is? Azt mondtam, hogy tudom, Főnök. Azóta két gombot nyomogatok. Jani vagyok. A gombgyárban dolgozok. Egyik nap odajött a főnököm, és megkérdezte: -Te, Jani! Tudnád ezt a gombot is nyomogatni? Azt mondtam, hogy tudom, Főnök. Azóta már három gombot nyomogatok.

Jani vagyok. A gombgyárban dolgozok. Kicsit sok a munka. Ennek ellenére egyik nap odajött a főnököm, és megkérdezte: -Te, Jani! Tudnád esetleg ezt a gombot is nyomogatni? Azt mondtam neki, hogy tudom, Főnök. Azóta négy gombot nyomogatok.

Jani vagyok. A gombgyárban dolgozok. Nagyon fárasztó a munka. Ennek ellenére megint odajött a főnök, és azt kérdezte: -Te, Jani! Látom, jól megy neked a munka. Mi lenne, ha még ezt a gombot is nyomogatnád? Azt mondtam neki, hogy menjen a fenébe!

Hasznos: Felébreszti az embereket.

Javasolt: Energetizálásra, félíg alvó csoportot is felébreszt és megnevettet.

Változó szobrok

A körből egy ember középre megy, és beáll egy neki tetsző pózba. Valaki odamegy, és felvesz egy olyan pózt, ami neki erről eszébe jutott. Ezután az első embert a váll megérintésével valaki leváltja, de nem ugyanabba a pózba áll, hanem saját pózt vesz fel, ami a második emberről eszébe jut. A szobrok körülbelül 10 percre változnak. Az új belépő állhat a bent lévővel szemben, mellett, mögött, vagy ülhet, feket, bármi, de nem érintheti meg, mert az nagyon nehezíti a váltást. A résztvevők nem adhatnak ki hangot, csak a test beszélhet (nevetni persze ér:-)).

Hasznos: Beindítja a fantáziát és a kreativitást. Fejleszti az asszociációs készséget.

Javasolt: Tettrekész kávézó, vagy hasonló gyakorlatok előtt, ahol fontosak az egyéni ötletek, és a kapcsolódás mások gondolataihoz.

Körbemasszázs

A résztvevők körben állnak, és mindenki masszírozza az előtte álló ember hátát. Ez pár percig tart, majd mindenki megfordul, és „visszaadja” a masszázst annak, akitől kapta.

Hasznos: Ellazít, segít ráhangolódni az adásra és elfogadásra. Intimebb környezetet teremt.

Javasolt: Feszített tempó levezetésére, elmélyülést és egymás iránti nyitottságot igénylő gyakorlatok előtt.

Hang-kör

A kör résztvevői egymás után sorban bekapcsolódva hozzáadnak egy hangot az összhangzathoz. Ez lehet ritmus, dallamfoszlány, taps, csettintés... nincs megkötve, hogy a hang a torokból, vagy máshonnan származzon, de legyen segédeszköz nélküli! A kör végére mindenki „hangol”. Ezt kitartjuk rövid ideig, majd egyenként elnémulunk, és végül az egész kör elcsendesedik.

Hasznos: Segít megtalálni az egyén helyét a csoportban, erősíti a közös alkotás képességét.

Javasolt: Összehangolt csoportmunkát igénylő feladat előtt.

Leveletek érkezett...

A képzés legelején, mielőtt bármibe is belekezdzenénk, akkor szoktuk bedobni. A lényege: írf egy levelet előzetesen, egy mókás feladatsort nekik és szabj rá annyi időt, amennyi idő alatt lehetetlen teljesíteni. Ez benne a csalafintaság. A kinyomtatott levelet add át a csapatnak és csak annyit mondj:

- Leveletek érkezett, úgyhogy most átadom. Van rá 10 percek (lehet 15 vagy 20 perc is, de akkor több feladatot írf bele). Mást nem is mondok, csak hogy hajrá! Innentől a ti kezetekben a dolog!

Biztosíts nekik üres lapot a jegyzeteléshez és íróeszközöket. Ha néha kérdeznek, ne segíts nekik, csak annyit mondj, hogy ez az ő levelük, kezdjenek vele belátásuk szerint.

Az, hogy miként oldják meg a feladatot, rajtuk múlik.

Képzőként annyi a dolgod, hogy árgus szemekkel figyeled: mi történik a csapaton belül. Mikor érfnek el arra a pontra, amikor rájönnek, hogy nem fogják tudni megcsinálni? Elkezdnek kapkodni? Ingerültek lesznek egymással? Talán nem, hisz nem is ismerik egymást és ilyenkor az emberek még udvariasak. Van, aki önjelölt főnökként elkezd dirigálni? Fölosztják egymás közt a teendőket vagy egyenként kínlódnak vele? Össze csapják? Kétségbe esnek?

Ha letelt az idő, jelezd nekik, sőt közben is szólhatsz félidőnél, illetve amikor már csak két perc van, amikor csak egy. Ezzel remélhetőleg kissé feszültté teszed őket.

Majd kérd meg őket, hogy mutassák be az eredményt. Még mindig ne tereged ki a lapjaidat! Majd a visszajelző körnél faggasd ki őket, mi történt velük: milyen volt a feladat? Hogyan sikerült megoldaniuk? Volt-e kritikus pont? Érdemes a nagyhangúakat és a visszahúzóókat egyaránt megszólítani, mondja el mindenki az érzéseit. Végül reflektálhatsz te is, és elárulhatod végre, hogy ez egy lehetetlen küldetés volt. Gratulálj nekik – bármennyig is jutottak el, hogy sikerült megcsinálniuk! Aztán egy kis magyarázatot is fűzhetsz hozzá, hogy nagyjából pont ilyen a világmegváltók helyzete: kis idő, sok feladat. És ha ügyesek vagyunk és összefogunk, bizony lehet ennyi dolgot is teljesíteni, csak össze kell hangolódnunk. Köszönd meg, hogy beleugrottak a mély vízbe!

Itt egy előző képzésünkön használt "levél". Ezt kedvedre alakíthatod – fantáziád szerint.

A NAGY ÁTALAKULÁS KIHÍVÁS – 2016. Április 16.

A nagy Átalakulás kihívás átlendít benneteket az álmoskás szombat reggelből a képzésbe. A kihívás szerint kis csapatotoknak összesen 15 perce van, hogy megoldja az összes alább felsorolt feladatot! Mikor készen vagytok, kezdhetjük a képzést! Ez komoly! Nagyon komoly...

Mi az a legrövidebb idő, ami alatt mindenki kezet tud fogni mindenkivel, úgy, hogy jó reggelt kíván? Próbáljátok is ki!

Gyűjtsétek össze, kinek mi volt a legnagyobb gyerekkori álma!

Gyűjtsétek össze, hányféle kézművességet űztök Ti összesen!

Fogalmazzatok meg, hogy szerintetek mi az, hogy átalakulás: mindenki írjon bele legalább egy szót!

Készítsetek egy képet, amin mindenki szerepel és mutassátok meg rajta: mi a Ti szerepetek az Átalakulásban!

Tudjátok meg, hogy mit csinál most Dani és Elizabeth! (két olyan nevet írv ide, amit senki sem tudhat, hogy kié. lehet a kutyád neve, a gyerekedé vagy a párodé, a szomszédodé.)

Mi volt az ovis jelek? Rajzoljátok le!

Készítsetek egy fotót, amin van egy állat, egy óhaj, egy majdnem és egy lyuk!

Hozzatok ide az ABC minden betűjével egy tárgyat!

Mutassátok el pantomimmal, hogy mit kell tenni tűz esetén!

Mi volt a világon a legfontosabb cselekedet a társadalmi igazságosságért? Egyeztetek meg benne és indokoljátok meg!

Készítsetek egy olyan fotót, ahol mindenki máshogy néz ki, mint szokott!

Tanuljátok meg és mutassátok be közösen egy napindító jóga pózt!

Mandala építés

Úgyszintén közösség összekovácsoló feladat. Mindennel együtt 20 perc, legfeljebb fél óra.

A feladat: az udvaron, kertben található dolgokból rakjon ki a földre a csapat úgy egy mandalát, hogy nem beszélhetnek közben.

A végén legyen reflektálás és fotózzátok le! Ha tudjátok, olyan helyre rakjátok le, ahol megmaradhat a képzés végéig. Egyrészt szép színfoltja lesz a helyszínnek, másrészt emlékezteti a résztvevőket erre az együttműködésre.

Itt is figyelj a csoportdinamikát és a reflektáló körnél térjete ki a szép élményekre, de a nehézségekre is. Hagyjatok időt a kibeszélésre.

Madáretető építés

A házigazdával beszéljete előzőleg, hogy madáretető építés lesz a résztvevők feladata és lehet, hogy kérni fognak tőle dolgokat. Ami van és gond nélkül tudja biztosítani, azt adja oda, amit nem szívesen vagy nincs, azt pedig ne.

Hasonló a feladat, mint az előbb, de itt beszélhetnek egymással. A lényeg, hogy legyen nagyon kevés idejük egy madáretetőt összehozni és lehetőleg legyen hiányos a felszerelés: azaz ne legyen minden kívánságuk szerint, akkor túl könnyű a feladat.

A végén persze reflektálás és elmondani, hogy nem mindig van annyi időnk és lehetőségünk, amennyit szeretnénk stb...

TANFOLYAMSZERVEZÉS

Hogy szervezzünk tanfolyamot? Mit gondoljunk át előtte? Mire figyeljünk? Van-e tennivalónk a befejezés után?

A permakultúrák tervezés folyamatát elsősorban élő rendszerek tervezésére, fenntarthatóságának fejlesztésére használták. Az alapokul szolgáló etikai és elvi összefüggések, természeti törvények más rendszerek tervezésében is segítségünkre vannak, az élet bármely területén utunkba kerülő feladatok megoldásában.

Ennek az anyagnak a kidolgozása közben is figyelembe vettük az elveket, használtuk a tervezés eszközeit. Itt egy áttekintő listaszerű formában szeretnénk segíteni a tanfolyam tartását tervezőknek.

A próbaképzések tapasztalata alapján mindenképp ajánlott átgondolni:

Hol tartom a tanfolyamot – saját otthonomban? vagy mások otthonában? közösségi területen?

Ha hazai pályán dolgozunk, annak előnyei lehetnek, hogy ismerjük a helyet, a hely történetét, könnyebben tudunk a különböző feladatokra embereket keresni, ugyanakkor nehézség lehet, hogy a szervezésből is sok teher hárul ránk, és közben szeretnénk tudást átadni. Ha idegen a hely, akkor több előzetes egyeztetést kíván a tanfolyam, hogy bele tudjunk helyezkedni az ottani közösség-család életébe, de talán jobban tudunk koncentrálni a tananyagra, mert nem mindenki minket keres a helyismereti kérdésekkel.

Egyedül tartom?

Tapasztalataink alapján négy napot egyedül vezetni nagyon nagy figyelmet igényel, ezért a tanfolyam vezetését párban javasoljuk, mikor a feladatokat a kezdetektől az utómunkálatokig, a blokkok tanításától a gyakorlati feladatokig meg lehet osztani. Érdemes előre tisztázni, ki miért felelős, melyik részt tartja: egyik ember kapcsolatot tart a helyszínnel, a másik intézi a regisztrációt, egyik előadást tart, a másik jegyzetel, rajzol, figyel az időre stb...)

Átgondolandók

Tanfolyam előtt jóval

- Kik lesznek a résztvevők? (közösség, szervezet, iskola stb...)
- Hány ember? (tanár és helyszín függő)
- Helyszín (tanítási és résztvevői szempontok szerint)

	elég hely a résztvevőknek		szállás
	ülőhelyek		tisztálkodási lehetőségek, mellékhelyiségek
	hőmérséklet, szellőztethető-fűthető helység		a helyszín akadálymentessége
	áramforrás (vetítéshez, zenéhez...)		parkolási lehetőségek
	kiscsoportos munkára alkalmas helyek		gyerekbarát-e a helyszín
	teakonyha		gyakorlati lehetőségek
	csendes hely, pihenésre, olvasásra, elvonulásra		a tervek a tanfolyam helyszínéről készülnek

Költségek átgondolása:

- szállás
- ellátás
- előadók díja
- egyéb helyszíni kiadások
- járulékos költségek (nyomtatás, fénymásolás, papír...)

A tanfolyam díjának kialakításakor egy sávós megoldást javasolunk, ahol van egy ajánlott összeg, de a résztvevők körülményeihez mérten néhány hely kedvezményes, amit a magasabb összegű hozzájárulásból lehet kiegészíteni.

Meghirdetés

	helyszín
	dátum
	elérhetőségek
	a tanfolyam vázlatos tartalma
	oktatók neve, szakmai háttere
	önkéntes lehetőségek
	jelentkezési lap linkje
	jelentkezési határidő

Kik segítenek a tanfolyam szervezésében-tartásában?

Segítő tanárok: egy-egy témát nyugodtan bízunk másra, bízassunk tanfolyami résztvevőket, hogy a következő alkalommal vegyenek részt a tartásban is.

Ellátásban segítők: lehetőleg helyi ellátást biztosítsunk, helyi alapanyagokból helyi emberekkel. Helyszíni segítők: gyakorlati foglalkozások megtartásában

A tanfolyamszervezéshez szükséges regisztrációs lap és a visszajelző kérdőív az e-anyagban található.

ÚTMUTATÓ REGISZTRÁCIÓS ŰRLAP KÉSZÍTÉSÉHEZ

A permakultúra egyik elve: legyen minden cselekedetednek hozama!

Nehogy azt gondold, hogy a regisztrációs űrlap csak egy adminisztrációs hülyeség! Tekints rá úgy, mint egy kincset érő aranybányára: megtudhatod, hogy ki az, aki jelentkezik, miért, honnan jön és mi az elérhetősége. Így egy előzetes kép alakul ki a résztvevőkről, a tudás szintjük-ről, arról, hogy mibe' vannak, mi mozgatja őket és hasznos részletekre is szert tehetsz általa, mint például a telefonszámuk.

Másfelől már az űrlap legelején tisztába rakhatod a kérdést: mit tartalmaz a képzés, mit nem, mire lehet számítani komfort-ügyileg például. A komposzt toalett konkrétan tud sokkot okozni olyanoknak, akik még csak nem is hallottak eddig róla.

Szóval sűrítsd a mondókádat össze: így máris szűkíted a kört, hogy kiket vártok. Illetve faggasd ki őket.

Így látod a jelentkezők nemi arányát: ha jó képzést szeretnél, akkor érdemes arra törekedni, hogy lehető leginkább vegyes legyen a társaság. Sokéves tapasztalat alapján azonban mindig női túlsúly van... mármint a nő-férfi arányt tekintve. Nyilván.

Megtudhatod, mennyire felkészült a témában a leendő résztvevő, illetve hogy milyen különleges igényei vannak, mi az, amire a leginkább kíváncsi. Ez alapján tudod kicsit finomhangolni a tananyagot.

A szervezéshez is fontos info, hogy ki honnan érkezik: ha valaki háromszáz kilométert kell utazzon tömegközlekedéssel, lehet, hogy nem fog tudni reggel nyolcra a helyszínre érni.

Aztán az érzékenységek, evés körüli szokások is fontosak: nem biztos, hogy mindenki igényét ki lehet maradéktalanul elégíteni, de legalább fel tudsz készülni, és nem az első reggelinél szembesülsz, hogy a zsíros kenyeret a társaság egyik fele azért nem eszi meg, mert vega, a másik fele meg gluténérzékeny. A tejeskávét a vegánok bojkottálják. Az ételallergiásokra fordíts különös figyelmet! Egy ki nem derült mogyoró-allergia nagyon durva pillanatokat tud okozni egy olyan étel után, amelyben volt mogyoróvaj.

Ha batyus vacsorákat-reggeliket iktattok be (márpedig szívből ajánljuk), itt mérheted fel, ki mit tud hozni a közösbe. Egyrészt kicsit tehermentesíthetjük a házigazdákat, másrészt jelentős összeggel csökkenthető a képzés, harmadrészt összehozza a résztvevőket, ha a saját készítésű finomságaikról tapasztalatot cserélhetnek. És olyan csuda dolgokat szoktak hozni!

Utazás: megtudhatod, ki jön autóval és mennyi szabad hely van, ki az, aki szívesen beülne más kocsiába és ki az, aki tömegközlekedik. A kinyert válaszokból próbálj meg telekocsikat szervezni majd!

Merthogy azt azért nem úszod meg, hogy ne beszélj mindegyik résztvevővel!

Érdemes egy táblázatban elmenteni a válaszokat, és később végighívni őket, hogy tuti jönnek-e, van-e valami óhaj-sóhaj, minden érthető-e.

Előtte azonban minden résztvevőnek írunk egy levelet, amikor letelik a jelentkezési határidő, hogy elfogadtuk-e a jelentkezését vagy nem. Ebben nem árt ismételni az alapokat: hol, mikor lesz, és csatolni egy részletes programot. Mi még a képzés előtt két-három nappal is küldünk egyet, ahol már az időjárásra és a környékbeli viszonyokra vonatkozó holmikra is figyelmeztetjük őket (gumicsizma, esőkabát, pulóver vagy éppen bikini, szúnyogriasztó, naptej, kullancs-csipesz).

Bagatellnek tűnik, de hidd el, hogy augusztusban simán eljönnek városi emberek a tanyára pulóver nélkül. Éjszaka meg dideregnek, mert itt bizony hideg van nyáron is. Aztán ilyeneket is jó átismételni: papucs, derékalj, sátor, hálósák, jegyzetfüzet, fényképező, saját evőeszköz, tányér.

Az előbb szó esett arról, hogy esetenként nem tudjuk vagy nem akarjuk elfogadni bizonyos emberek jelentkezését. Érdemes határvonalat húzni: hány ember fér el az adott helyen kényelmesen, illetve egy efféle képzés 16 embernél működik eszményien, 18 még erőlködve belefér, ennél több már nem. Viszont 10 alatt meg nem annyira működik a csoportdinamika, ilyenkor két lehetőség marad: további villámgyors toborzás vagy lefújjátok az eseményt.

Van az a helyzet, amikor ti, képzők döntötök úgy, hogy nem szeretnétek egy bizonyos embert a tréningen látni. Mert ismeritek valahonnan és tudjátok, hogy antiszociális, mindenbe és mindenkibe beleköt, balhész, nehéz eset. Vagy mert a jelentkezési űrlapon gyanússá válik, hogy nagyon szabott, mit lehet, egy rakás allergiája van, különös rituálét kell betartania, ami nem engedi így meg, hogy a csapattal tartson, egy rakás speckó kérése van, és nem akkor jön és nem akkor megy, amikor a többiek, és egyébként is... Ő az, aki a szokásosnál jóval nagyobb adag figyelmet, törődést igényel és ki is fogja kényszeríteni. Ő egyébként az, aki simán lefitymál majd nagyjából bármit, kritizál és bekószol. Ha az a szerencsés eset áll elő, hogy mégiscsak pszichopedagógusok vagytok, esetleg bevállalhatjátok, de ha meg kazánkovácsok, akkor hagyjátok meg ezeket a frusztrált, nehezen kezelhető embereket a pszichoszakmának. Elég feszített a képzés tempója, dús az anyag, amit szeretnénk átadni sok embernek, ez nem csoportterápia, hanem permakultúra képzés. Erre se képzettségünk, sem időnk nincs.

Közreadjuk az egyik általunk szerkesztett [jelentkezési űrlapot](#), ezt mentsetek el először másként, majd bátran szabjátok magatokra, és mielőtt meghirdetitek, ne felejtsetek el kiélesíteni!! Amikor meg bezárul a jelentkezési határidő, zárjátok le.

Szerencsés egyébként, ha nem a képző(k) hanem egy külön szervező tartja a kapcsolatot a helyszínnel, a jelentkezőkkel és mindenről tájékoztatja a képző(ke)t. Így lehet a szakmai részre koncentrálni!

IRODALOMJEGYZÉK

A tananyag összeállítása során a következő irodalmat használtuk fel:

Aranya: Permaculture Design; 2012; Permanent Publications; ISBN 978 1 85623 091 9
Clayfield, Robin and Skye; Manual For Teaching Permaculture Creatively; 1994; Magánkiadás
Crawford, Martin: Creating A Forest Garden; 2010; Green Books; ISBN 978 1 900322 62 1
Goldring, Andrew (szerk.): Permaculture Teachers' Guide; 2000; Permaculture Association (Britain)/
WWF-UK; ISBN 1 85850 168 7
Morrow, Rosemary: Earth User's Guide to Permaculture; 2nd Edition; 2010; Permanent Publications;
ISBN 978 1 85623 051 3
Whitefield, Patrick: How To Make A Forest Garden; 3. kiadás 2010; Permanent Publications; ISBN
978 1 85623 008 7

ZÁRSZÓ

Amit eddig olvastál, az mind ajánlás. Semmi sem kötelező, pusztán az eddig bevált gyakorlat átadása. Vedd úgy, hogy szabad kezet kaptál: használd az anyagokat kedvedre, és alakítsd saját szájízod szerint! (Mondjuk ésszerű határok között: kétnaposra biztos nem tudod szűkíteni a képzést és ha kiveszed a gyakorlatokat, akkor a felgyülemelő tettvágytól egyszerűen felrobbannak az emberek.)

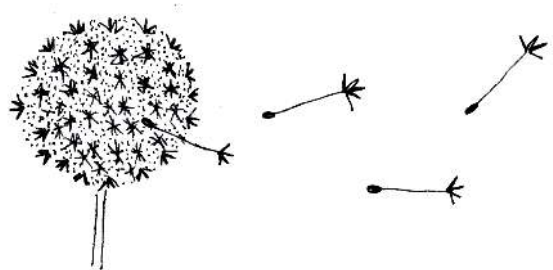
Ha kérdésed van vagy szívesen átbeszelnéd velünk a képzés egy-egy részét vagy az egészet, dobj egy levelet a kepzes@permakultura.hu címre!

Ha építő javaslataid, kritikai észrevételed van, az is jöhet ide! Előre is köszönjük!

Még egyszer szeretnénk leszögezni: nem vagyunk egyetemi oktatók, nincsen tanári diplománk, sem tudományos fokozatunk. Mondjuk nem is nagyon hiszünk a frontális tanítás eredményességében, és szeretünk új utakat taposni.

Élünk-halunk a permakultúráért, rengeteget tanultunk róla és még fogunk is. A tudásátadás hatékony módszereiben is igyekszünk minél tájékozottabbak lenni. Erre biztatunk téged is! Ha érdekel, hogyan lehetsz még ügyesebb képző, hol tanulhatsz még többet a facilitálásról, adunk hozzá tippeket, illetve az ajánlott szakirodalomban felsorolunk egy csomó értékes holmit, amit olvashatsz, nézhetsz.

Ne feledd, mi mindannyian, akik hiszünk egy igazságosabb és jobb világban, illetve abban, hogy ezt mi magunk teremthetjük meg, tanulók vagyunk. Nincs kőbe vésett igazság, nincs alaptanterv, nincsegyetlen út.

Ez az anyag is egy közös innováció: mi elkezdtünk, és majd te is folytatod, mert tudsz olyat, amit mi nem.

Az elmúlt évtizedek a tulajdonlásról szóltak, mi azt akarjuk, hogy ez változzon és a megosztás legyen a jövő alapja.

Úgyhogy ezért is tartjuk fontosnak, hogy ez egy nyílt tananyag legyen, amit bárki elérhet és használhat.

És fejleszthet is.

